

KA KOT SAWDONG KA MARIANG

DA

**U MR. B. M. RODBORNE, M.A.,
JAIAW, SHILLONG.**

(NA KA BYNTA KI KCLASS II—III)

1st. Edition

(Approved as Text Book by the Government)

Published by :—

*The Khasi Jaintia Presbyterian Synod,
K. J. Presbyterian Synod Church House,
Mawkhar, Shillong.*

1967

SCHOOL OF ARTS KI JINGKDEW.

LYNNONG.	SLA
1. Ki Dieng	1.
2. Ka Metbah jong u Dieng ...	3.
3. Ki Tnat bad ki Sla	5.
4. Ki Syntiew bad ki Soh...	8.
5. U Sohñiamtra	9.
6. Ki Siej	12.
7. Ki Symbai	15.
8. Ki Jhur	18.
9. Ki Jingthung	20.
10. Ki Jingthung kiba Pur...	23.
11. U Kba	27.
12. U Riewhadem	31.
13. U Pai	33.
14. Ki Syntiew ki Skud	35.
15. Ki Syntiew (Shuh Shuh)	37.
16. Ki Mrad ki Mreng	40.
17. Ki Mrad ki Mreng (Shuh Shuh)	43.
18. Ki Mrad Saw Kejat	46.
19. Ka Miaw	49.
20. Ka Ut	51.
21. Ki Khñiang	54.
22. Ki Dkhiew	57.
23. Ki Ngap	59.
24. Ka Thapbawa	63.
25. U Wieh	65.
26. Ki Bseñ	67.

DEPARTMENT OF ARTS
 UNIVERSITY OF MALAYA
 LIBRARY

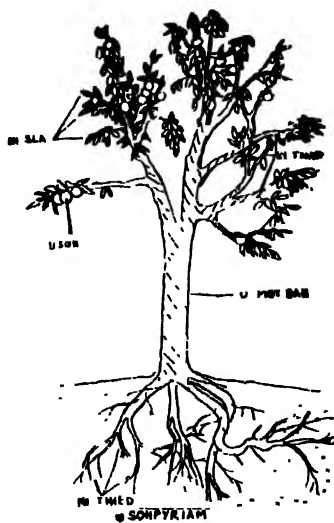
(ii)

27.	Ki Sim	70.
28.	Ka Tuta	73.
29.	Ka Han	75.
30.	Ki Dohkha	77.
31.	Kumno ki Mrad ki iada ia lade?				81.
32.	Ka Jingsumar ia ki Mrad	...			83.
33.	Ka Jingsumar Khuid ia ka Met (1)				85.
34.	Ka Jingsumar Khuid ia ka Met (2)				87.
35.	Ka Jingsumar Khuid ia ka Met (3)				90.
36.	Ka Jingsumar Khuid ia ka Met (4)				92.
37.	Ka Jingsumar Khuid ia ka Umdih				93.
38.	Ka Lyer kaba Khuid		96.
39.	Ka Jingbam kaba Khuid		...		98.
40.	Ki Jingmlen	99.
41.	Ka ĩngskul bad ka Phyllaw jong ka				101.
42.	Ka Jingsumar Khuid ia la ka ĩng ka Sem				103.
43.	Ka Jingpynkhih ia ka Met	...			105.
44.	Ka Jingiohthiah		107.
45.	Ka Rukom Pynshong ia la ka Met				110.
46.	Ki Jingpang—Ka Jingpang Shipai bad Pang Khlieh				112.
47.	Ka Jingpang Ėiangpyrsit bad Ėiang-thylliew				114.
48.	Ka Jingpang Kpoh bad ka Kholera				116.
49.	Ka Jingpang Khieshoh Rih	...			118.
50.	Ka Jingpang Bam Pong ne T. B.				121

LYNNONG I.

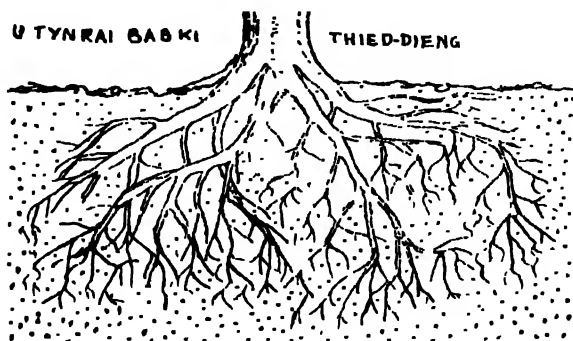
KI DIFNG.

Ka sla jong kane ka pyrthei kaba ngi shong ka dap da ki dieng ki siej bad ki jingthung jingtep. Ki don ruh kyrhai ki phlang ki kynbat bad ki syntiew ki skud. Kine ki pynitynnad eh ia ka pyrthei. Ki bsa jingbam ia ngi ki brieve bad kumjuh ruh ia ki mrad.

Miynta ngin iakren shuwa shaphang ki dieng. Ki don ki dieng kiba heh bad kiba rit, kiba

khlain̄ ba eh bad kiba ba jem ba tlot. Ki don ruh kiba beit bad kiba kdor, kiba bun tnat bad kiba khyndiat tnat. Hynrei uwei pa uwei u dieng u don ki thied, ka metbah, ki tnat bad ki sla, bad ki syntiew kiba pynmih ia ki soh bad ki symbai.

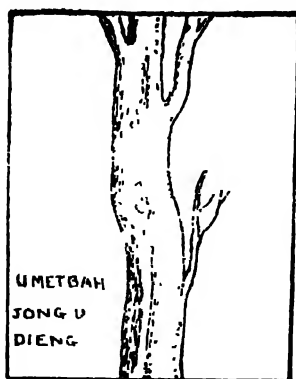
Ki thied ki mih na ka bynta kaba ha trai jong u dieng. Ki sam shapoh khyndew bad ki saphriang sawdong ia u. Ka bynta jong ki thied kaba kham shaneng ka kham heh. Katba ki nang ngam shapoh pat ki nang rit bad nang pait pnat. Khatduh ki sa mih ki thied kiba rit kiba syriem ia ki ksai. Ki thied jong ki dieng ki long kiba eh bad jwat. Ki diengjri ki don ki thied kiba kyllain̄ bad par jngai bha na u dieng hapoh khyndew. Ha ki jaka kiba kham duna um, ki don ki dieng kiba ki thied jong ki ki sam jylliew bha ha khyndew. Kine ki leit poi shaduh ka aka kaba don um khnang ba ki lah ban kjit ia

ka um napoh khyndew.

Kawei na ki kam jong ki thied ka long ban kyrshan ia u dieng ba un ieng. Kumta ngim lah ban phut ia u dieng namar ki bat kine ki thied ha ka khyndew. U dieng u lah ban kyllon tang haba ka beh ka eriong kaba jur ne haba ki thied ki la bam kruiñ bad pyut. Kawei pat ka kam jong ki thied ka long ban kjit ia ka um bad ki jingbam ne ka shoh jong ka khyndew ban bsa ia u dieng. Don shibun ki mrad kiba bang eh ban bam ia ki thied dieng. Ki don ruh ki thied dieng kiba long dawai ia ngi ki briew.

LYNNONG 2.

KA METBAH JONG U DIENG.

Ka metbah ka long ka bynta kaba kham kongsan jong u dieng. Ka mih shabar ka sla khyndew bad ka long kaba khlañ. Don ki met-

bah kiba heh bad don kiba rit, kiba khlaiñ bad kiba tlot ne jem. Ki dieng kiba san kloï ki kham tlot bad iap kloï. Ki dieng kiba san suki suki pat ki khlaiñ bad ki kham shah slem.

Ia ka metbah jong u dieng ia sop da ka snep. Don ka snep kaba rhen ne stang, kaba jwat ne jem, kaba jlih ne sohkhruh kat kum ki jait dieng. Don ruh bun jait ki rong -kiba jyrngam, kiba lam byriong, kiba long rong shyiap bad kiba long rong lyoh. Ki don ki snep kiba long syrtap syrtap kum u diengkseh. Ka snep ka long kum ka sopti ba ngi phong. Ka iada ia u dieng ba un ym tyrkhong

Ka metbah jong u dieng ka long kaba ai jingmyntoi shibun ia ngi. Ngì khet bad thlieh diengiap ban thang ding. Na ki dieng kiba heh. kum ki diengkseh bad diengblei. ngi ioh ki dieng sawdong bad ki lyntang ban thaw iing. Ngì lah ruh ban thaw bun jait ki tiar na ki kum ki ben, ki shuki, ki miej, ki almari bad ki jingthiah. Ki lyntang kiba ngi ioh na ki dieng kiba eh bad kiba jwat ki long kiba rem dor bha namar ki lah ban shah bun bun snem.

Ki don ki jait dieng kiba ka um kaba mih na ki ka long kaba kordor eh. Ki diengjri ki pynmih ia ka um kaba lah ban thaw jri ia kaba ki pyndonkam ha ki shalyntem motor kad. Kine ki dieng ki long kiba da thung khnang. Don ruh kiba shu mih hi ha khlaw. Ki diengkseh pat ki pynmih ia ka umkseh. Dei na ka umkseh ba ki shna ia ka umphniang tyrphin. Ki ju shna ia ki kyndok jingpruid na ki diengkseh namar ba ki

kem ding bha.

Ka metbah jong ki dieng ka long kaba phylla shuh shuh. Ki pynlwit ia ka ha ki kor bad ki sa shna kotsada kaba ngi thoh jingthoh. Ki diengkseh ki long kiba bha eh ban shna kotsada. Ki diengblei ki pynmih ka metbah kaba eh. La ju pyndonkam ia ki ha ki lynti rel ha kaba ki kyrshan ia ki nar rel ba kan iaid ka rel.

Don ruh ki metbah jong ki dieng kiba long jingbam ia ngi kum ki diengtlai. Ki khoh ia ka snep bad ki shim ia u dohnud. Ki ot lyngkhot lyngkhot ia u bad ki sa thad ha ka sngi. Ynda u la tyrkhong ki sa dung haduh ba un da long syriem ia u moida. Nangta ki sa shet bun rukom ki jait kpu. Ki don ruh ki metbah bad ki snep dieng kiba long ki dawai kiba kordor eh.

LYNNONG 3.

KI TNAT BAD KI SLA.

Ki tnat ki mih na ka metbah jong ki dieng. Kawei ka tnat kaba mih na ka metbah ka nang

pynmih shuh shuh ki tnat kiba kham rit bad kumta ter ter haduh ban da mih ki tnat rit. Kine ki tnat ki mih na baroh sawdong ka metbah lait noh na ka bynta kaba kham sharum. Dei kine ki tnat ryngkat bad ki sla kiba pynitynnad bad pynbhabriew ia u dieng. Dei ki tnat kiba long ka jaka dem jong ki sim.

Ki sla dieng ki mih borabor na ki tnat dieng. Don ki sla kiba mih la ka jong ka jong kum u sla 'tiewsnagi; don kiba iasoh lang ha uwei u dieng kum u sla 'tiewkulab. Ki sla ki don la ki dur kiba iapher; don kiba pyllun kum u 'tiewsyng, kiba long dur klongsnam kum ki sla sohphoh, kiba heh hapdeng bad kham rit sha trai kum ki sla u dieng sohñiamtra. Ki rud jong ki ruh ki long kiba iapher. Ki don ki sla kiba ki rud jong ki ki jlih, ki don kiba ot. shrong bad ki don ruh kiba nep kum ki shiah. Ki don ki sla kiba jlih, kiba khaiñ, kiba phuh shñiuh lane kiba phyrnai. Ka rong jong ki sla ka long borabor kaba jyrngam. Ki kylla rong khyndew ynda ki la iap stai noh.

Ki sla ki don u thiedbah hamar pdeng bad ki thied rit ki pait pnat na une sha kylleng ka sla. Kine ki thied ki nang rit katba ki nang saphriang ha ka sla. Ki thied kiba jem ki pynnoh ia ki sla Ki thied kiba khelaiñ ki pynieng beit ia ka. Ki don ki sla kiba stang bad ki don ruh kiba rben.

Ka long kaba phylla ba ha ki sla don da ki phew lak ki thiew kiba rit eh kiba ngim lah ban iohi da ki khmat. Dei lyngba kine ki

thliew ba ki dieng bad ki jingthung baroh ki ring mynsiem bad pynhiar mynsiem ia ka lyer. Ki pynmih noh na kine ki thliew ia ka um kaba tam kaba u dieng um lah shuh ban pyndonkam. Don ki dieng kiba hap noh ki sla ha ka por tlang ban ym duh than shibun ka um.

Ki sla ki don ka kam kaba khraw ban trei. Ki ju ong ba ka sla ka long kum ka iingshetja jong ki dieng ne ki jingthung. Ka sboh bad ka um kiba ki thied ki kjit ka leit poi sha ki bad hangne la pynkyllä jingbam. Nangta la pynsa-phriang ia kane ka jingbam sha kylleng ka met jong u dieng.

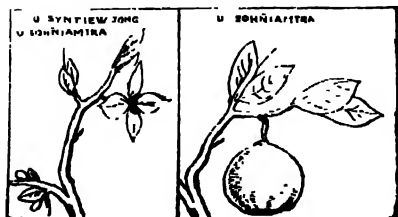
Ngi pyndonkam ia kiba bun ki sla kum ki jingbam jong ngi. Ki long kiba tei bha ia ki dkhot met. Ki mrad kiba bun ki bsa ia lade da ki sla. Ki don ki sla kiba long dawai. Ngi pyndonkam ruh ia ki sla ha kaba song jingsong, sop iing, shna ki knup bad ki trap. Ki don ruh ki jait sla kiba long ban thaiñ shylliah.

Ki sla ki ai jingtngen bad ki da ia ka khyndew na ka jingshit kaba jur jong ka sngi. Ki don ki dieng kiba pynmih ki sla kiba plied mynsngi bad khylliap mynmiet. Kine ki kham kynrei sha ri dkhar.

Ki don ki dieng kiba ki sla jong ki ki jyrngam baroh shilynter ka jingim jong u dieng, kata ha baroh ki saw aiom, kum ki sla diengkseh. Hynrei ki don pat ki dieng kiba ki sla jong ki ki hap noh ha ka por tlang. Ki sei da kiwei pat ki sla kiba lung ynda la poi ka lyuir.

LYNNONG 4.

KI SYNTIEW BAD KI SOH.

Ki dieng ki pynmih syntiew. ha ki tnat jong ki. Kane ka ju long khamtam ha ka por pyrem. Kine ki syntiew ki phuh itynnad ha la ki jong ki jong ki rong ban pyniwbihi bad pynitynnad ia ka mariang. Dei kine ki syntiew kiba pynmih ia ki soh bad ki soh pat ki pynmih ia ki symbai.

U syntiew shuwa ba un phuh u sop ia lade. Kane ka sop ka long kaba pyllun. Na kane ka sop ki mih ki sla jong u syntiew. Napdeng jong ki ki mih ki tnaw kiba rit bad jrong. Ynda la dei ka por kaba biang, kine ki sla syntiew baroh ki hap noh ha khyndew bad ka sah borabor sa tang ka sop kaba la piar kaba pynmih ia u soh. Katba nang ia id ki sngi, kine ki soh ki nang heh bad ki nang wan dur. Haba ki dang im ki long borabor kiba jyrngam. Ynda ki la ih bha, ki saw syngiang kum u soh plom, ne stem kum u sohñiamtra.

Don ki soh kiba don tang uwei u shyieng kum u sohpieng ne sohiong. Don pat kiba don

bun tylli ki shyieng kum u sohñiamtra ne sohpriam. Ha u sohphoh pat don san tylli ki kamra hapteng jong u bad don uwei uwei u shyieng ha kawei kawei ka kamra.

Ki soh ki don ka dohmet kaba iapher iapher. U sohphoh u don ka dohmet kaba eh bad shngiam. U sohplom pat u don ka dohmet kaba kham jem. Ka dohmet u sohñiamtra ka don ha ki kynja pla bad ka iasoh lang. U sohot u don ka snep kaba mih ki shiah baroh sawdong. Ynda la ih, kane ka jingsop ka pait bad ki mih ki soh kiba don pat da kawei ka snep kaba eh bad shroiñ.

Ki dieng ki pynmih bun jait ki soh kiba long ban bam bad don pat ki bym long ban bam. Kito kiba long ban bam ki kham pynmih ka jingmad kaba thiang, kaba jew bad kaba shngiam. Ki briew ki da thung khnang ha ki brisoh ia ki diengsoh khnang ba ki lah ban ioh kheit soh bad die ia ki ban ioh peisa.

-- --

LYNNONG 5.

U SOHÑIAMTRA.

Ha kane ka lynnong ngin iakren tang ia uwei u jait diengsoh bad uta u long u dieng sohñiamtra. Ki briew ki da thung khnang ia u ha ki brisoh kiba heh. U pynmih ki soh kiba thiang bad kiba lah ban die ha ka ri bad shalan shabar sha kito ki jaka ki bym don ia u. Ngi ju thung ruh ia u ha ki kper jong ngi.

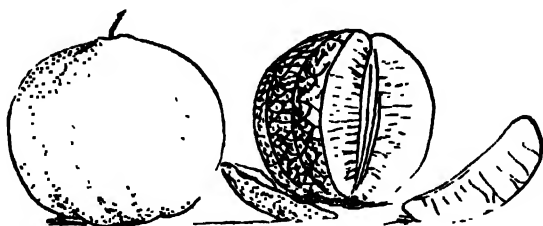
U dieng sohñiamtra u long bha ha ki jaka ranab lum bad ha ka khyndew kaba kham rkhiang. Um long ha ki jaka ktieh. Ki jaka kiba khleh mawshun ki long kiba bha eh. Kumta ngi kham shem ia u sha ki thaiñ ri War. U mih bha ruh sha ki thaiñ ri Bhoi bad ha kiwei kiwei ki jaka kiba don hapdeng ka ri.

Nyngkong eh ia ki shyieng sohñiamtra ki sara ha kawei ka jaka kaba sboh bha. Ynda kine ki shyieng ki la mih thied bad sei speh, ki mih ki diengsoh kiba dang lung bha. Ki sumar bha ia ki ha kane ka por. Ynda kine ki diengsoh ki la jrong kumba 2 ne 3 phut, ki rat noh ia ki bad ki leit thung sha ka brisoh. Ki thied kiba la mih lypa na u dieng ki sam shapoh ka khyndew bad ki kyrshan ia u dieng. Ki kjit ruh ia ka um bad ki jingbam na ka khyndew ban bsa ia u diengsoh.

U dieng sohñiamtra u jrong haduh kumba 15 phut ka ryngeng. Ka metbah jong u ka long kaba rit. Hynrei ki mih bun ki tnat kiba piar na kane ka metbah. Ka rong jong ka snep dieng ka long kaba lam byriong. Lada khrud khyndiat nalor, ngin shem ba ka don sa kaba jyrngam. Ka dohmet ka long kaba eh bad ka rong jong ka ka long kaba lieh.

Na ki tnat ki mih ki sla kiba jyrngam. Ki syntiew pat ki mih ha ka por pyrem. Ki long kiba rit bad ka rong jong ki ka long kaba lieh. Ynda la hap noh ki sla syntiew, ka sah sa ka

kob ne ka kynja jingsop kaba pyllun. Dei na kane ka jingsop ba u mih u sohñiamtra uba heh.

Ka dur jong u sohñiamtra ka long kaba pyllun. La sop ia u da ka snep. Kane ka snep ka jyrngam haba u soh u dang im bad ka kylla stem saw haba u la ih bha. Ia u soh la pynlong da ki symboh kiba iasoh lang. Don kumba 7 haduh 12 tylli ei ei ki symboh ha uwei u soh. Ka snep jong u symboh ka long kaba stang. Ki shyieng soh pat ki don hapoh jong u symboh haduh kumba 3 ne 4 tylli. Ia kine ki shyieng ki sumar ban ioh pynlong symbai pat ia ki.

Ka um sohñiamtra ka long kaba thiang bad kaba bang. Ka pyntngen khamtam ha ki por shit. U sohñiamtra u long u jingbam uba kordor ia ki nongpang. Ki briew ki bam ia ki soh haba ki la ih. Ia ka umsoh ki ju khñiot bad thep ia ka ha ki bitor. Ki phah sha kito ki jaka ki bym don soh. U snepsoh ruh u long uba donkam. Ki shna ka kynja jingtah kaba thiang kaba ki khot ka jam. Ki shet ia ki bad ka shini bad ki sa thep ha ki tin ne bitor bad die ha iew.

Khnanng ba ki diengsoh kin seisoh bha, ki pynkhuid ia ka briso h na ki ñiut ki ñier. Ki weng noh ia ki sohpaillen kiba sop ia ka metbah bad ki ngor ia ki tnat kiba la iap ne bam-khñiang. Ki ju pushara ruh da ka umshun ia ki trai diengsoh ban iada ia ki na ki khñiang.

LYNNONG 6.

KI SIEJ.

Ki siej ki kynthup ia ki shken, ki siej naka, ki namlang, ki kdait bad kiwei de ki kynja siej rit. Ki mih bylleng kylleng ki jaka ha kanc ka ri jong ngi. Ki kham long bha ha ki jaka ri shit kum sha ri War bad ri Bhoi.

Ki siej ki mih shilymbung ne shikynhun ha kawei ka jaka. Ki thied jong ki ki par kylleng kylleng. Kumta na ki khyndiat tylli ki siej lah ban mih bun bah ki siej hadien khyndiat snem. Ki siej ki sei lung na ka dyngkhong siej kaba ch kaba mih shabar khyndew.

Ki thied jong ki siej ki long kiba rit bad jrong. Ki mih na ka dyngkhong siej. Kine ki thied ki sam jylliew bha shapoh khyndew. Ki iai sapra kylleng kylleng katba nang iaid ki snem.

Ka methbah jong u siej ka mih na u dyngkhong siej. Nyngkong ki mih ki kynja siej lung kiba jyrngam bad kiba jem. Kine ki nang san haduh ban da mih u siej uba jrong bha. U siej u jrong haduh 20 phut ei ei ka rynieng. La sop ia ka methbah da ka kynja snep kaba ch. Kane ka long kaba jlih bad ka rong jong ka ka jyrngam. Ynda u siej u la pura bha ka jingsan, kane ka snep ka kylla rong stem byrsaw. Ka methbah jong u siej hi kam eh kum ka snep. Ki don ki mat baroh shilynter ka methbah. Kawei ka mat ka jngai kumba 2 phut na kawei pat. U siej u long thliw shapoh. Kine ki thliw ki long kiba heh.

Na kine ki mat ki mih pat sa ki tnat siej kiba rit bad kiba nang pait pnat bha shuh shuh. Kine ki tnat ruh ki long thliw shapoh bad ki don ki mat ha ki. Ki tnat ki long kiba lyngkot bad dei na kane ka daw ba ki siej ki lah ban iamih lang shikynhun ha kajuha ka jaka.

Ka metbah jong u siej ka kham heh sha trai. Katba nang kiew artet ka nang rit nang rit. Ka bynta kaba sha kliar eh ka long kaba rit bha. Kumta ngi shem ba ki kliar siej ki noh shapoh.

Ki sla siej pat ki mih na ki tnat. Ka dur jong ki ka iapher na ki sla dieng. Ki jrong bad ki rit syriem kum u phlang. Ki sla kiba im ki jyrngam. ynda ki la iap ki long byrtem ka rong. Ki long kiba starg bad khain kher kher. Kumta haba oeh ka lyer ki pynmih ka jingsawa kumba thapkti shibun ki khynnah. Kine ki sla ki hap noh ha ka por tlang bad ki sa sei lung ha ka por pyrem.

U siej u long uba donkam shibun. Ki briew ki pyndonkam ia u ha kaba thaw iing thaw sem. Ki thain ia ki kriaah, ki shang, bad ki khoh da ka snep siej. Ngikham pyndonkam ia u siej ha kaba ker kper, pun um bad thaw jingkieng. Ki don bun ki briew ha ki nongkyndong kiba buh umdih ha ki tyndong siej. Ki briew ki ju shet jyntah bad bam ia ki siej kiba dang lung.

Hynrei ia ki siej la kham pyndonkam eh da ki karkhana kiba pynmih kotsada. Ki pynlwet ia ki siej ha ban da ni jin. Nangta ki sa shna kotsada da ka jingiarap jong ki kor.

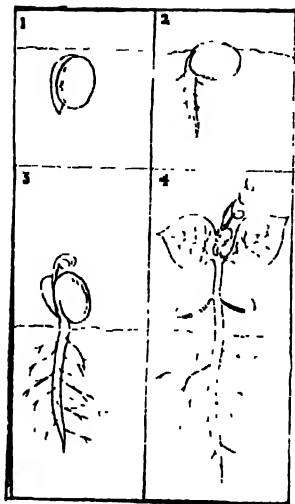
Ia ki kdait ki pyndonkam ha kaba ker ia ki biar iing. Ki siej naka ki long kiba myntoi eh ban pynpur ia ki jingthung kum ki motor, ki phrisbin ne piskot. Ka siej iap ka long kaba meh ding bha. Don kiba thang ding lang bad ki dieng iap ki bym da meh bha.

LYNNONG 7.

KI SYMBAI.

Uwei pa uwei u jingthung u don ki symbai. Dei na kine ki symbai ba u jingthung u pynroi bad pynsaphriang ia lade kylleng kylleng. U jingthung u lah ban iap noh hynrei u symbai u pynmih pat ia u jingthung uba thymmai. Kumta ngi iohi haduh katno kine ki symbai ki long kiba donkam eh na ka bynta u jingthung.

Bunsien kine ki symbai ki long ha ka dur jong ki shyieng. Ki don kiba rit kum ki symbai tyrso, kajor bad muli bad ki don kiba heh kum ki shyieng sohpieng. Kine ki shyieng haba ki la tyrkhong i kumba ki la iap. Hynrei ki don ka bor ba kin pynmih ki thied bad ki speh lung lada ym shym la pynmong ne pynsniew ia ki. U

shyieng u lah ban long uba heh hynrei i bynta iba don jingim i long borabor iba rit ba la sop bha ia i baroh sawdong da ka dohmet. Kane ka dohmet ka iarap ban bsa ia ita i symbai haba i sdang ban speh bad sei thied. Peit bha ia u shyieng phrisbin ha ka por ba u dang speh lung.

Khnanng ba ki symbai kin khie lung, ki donkam lai tylli kici kici. Kita ki long ka jingsyaid, ka um bad ka lyer. Khlem kine kim lah ban sei thied ne khie lung. Ka jingsyaid, ka um bad ka lyer ki iarap ia u symbai uba don ne tep ha khyndew ba un jem. Ka por ka poi ba ka jingsop jong u shyieng ka pait. Na kane ka jaka ba

pait u mih u thied uba sam shapoh khyndew. Hadien pat u mih sa u speh uba sei shabar khyndew. Une u long u jingthung uba dang mih lung. Une u jingthung u dang rit eh ki thied bad kumta u bsa ia lade katto katne sngi da ka jingbam kaba don ha ka dohmet jong u shyieng. Ynda u la nang khlaiñ bad nang san, ki thied bad ki sla ki sa bsa jingbam pat ia u. Ha kane ka rukom u mih u jingthung uba pura bad san bha tang na iwei i symbai iba rit.

Ki briew ki lum ia ki symbai jong ki jingthung bad ki sa bet ne thung ia ki ynda la dei ka por. Don pat ki jingthung kiba shu mih da kaba shu thung da ka tnat jong u dieng kum u dieng sohplomkrenet ne u sohphoh Nongkhlaw. Don ruh ki jingthung kiba mih lung da kaba shu sieh da ka sla ha ka khyndew kaba jem bad kaba sboh kum u 'tiew Bethlehem. Lah ban leh kumne tang ia ki khyndiat eh ki jingthung.

Ia ki symbai la pynphriang kylleng kylleng da ki briew. Ia u phan la wan rah symbai na sha ri America da u Sahep David Scott sha kane ka ri jong ngi. Mynta ngi thung kyrhai bad ngi shalan shabar man la ka snem. Hynrei don ruh bun ki rukom ba ki symbai ki lah ban saphriang khlem ka jingiarap jong ki briew. Ki don ki soh kiba ynda ki la ih, ki pait bad bsiat ia ki symbai kham jngai na u jingthung. Ki don ki symbai kiba don ki kynja shñiuh kum ki sner lung sawdong jong ki. Kine ki her kylleng kylleng da ka jingbeh jong ka lyer. Ki mrad

bad ki sim haba ki bam ia ki kynja soh kiba don shyieng, ki pynroi ia ki jingthung na ka jingleit shabar jong ki.

Ki don shibun eh ki symbai kiba long jingbam ia ngi, kum u shyieng motor, u shyieng phrisbin, u kba, u riewhadem, u krai. Ki brieve ki thung khnang ia ki ba kin ioh jingbam bad ban buh symbai de. Niar eh ba uno uno u jingthung un duh symbai. Ki don pat kiwei ki symbai kiba long jingbam bha ia ki kynja sim bad khñiang.

— — — .

LYNNONG 8.

KI JHUR.

Haba ngi ong ki jhur ngi kham mut ia kito kiba ngi thung ha kper ne ha ki lyngkha jong ngi. Kine ki kynthup ia ki kajor, ki sohlakum. u phan, u motor, u phrisbin, u tyrso, u kubi, u salad, u piat bad kiwei kiwei ruh kiba ngi ju bam bad shet jyntah.

Ki symbai jhur kham bunsien ki long kiba rit. Ka don ka por ban thung ne ban bet ia ki. Ynda haba kine ki symbai ki la don ha ka khyndew bad ki la ioh ia ka jingsyaid, ka um bad ka lyer kaba biang, ki sei ki thied shapoh khyndew bad ki pynmih ki speh lung shabar ka khyndew. U jingthung uba dang lung u bam

da ka jingbam kaba don ha ka dohmet jong, u shyieng haduh ba ki thied kin da lah bha ban ngam bad kjit ia ka jingbam na ka sboh khyndew. Ki don ki thied kiba tylli bad ki don ruh ki thied kiba sapra katba ki nang ngam shapoh khyndew. Ki don pat kiba shu mih kum ki ksai na ka metbah jong u jingthung. Don ki jingthung kiba ki metbah jong ki ki long hapoh khyndew kum u kajor, u sohlakum, u muli, u bit, u piat, u rynsun. Kine ki long ki jingbam kiba bha tam ia ngi.

Uwei na ki jingthung uba ngi kham thung bha ha ri Khasi u dei u phan. Ka metbah jong u ka long hapoh khyndew. U phan symbai uba ngi thung u don ki khmat bad na kine ki khmat ki mih ki jyntang kiba pynkha ruh ia kiwei pat ki phan. Uwei pat u jait jingthung uba iasyriem ia u phan u dei ka shriew.

Ki don kiwei pat ki jait jingthung kiba ha khyndew kiba don tang ki thied bad ka metbah pat ka don shabar khyndew, kum u tyrso, u kubi bad u salad. Don pat ki jait jhur kiba shu pur ha khyndew kum u pathaw, u klong bad u sohkhia. Kine ki pynmih ki soh kiba don ki shyieng hapoh jong ki bad kiba long symbai ruh. Don ruh ki jingthung kiba shu pur ha ki dieng lane ha ki rynsan kiba ngi shna khnang. Kiba kongsan na kine ki dei u phrisbin, u sohthliem, u khohkroi.

Ki don pat ki jingthung kiba ki metbah jong ki ki long jyntang kiba pynmih soh kum u kba,

u riewhadem, u sohriew, u krai bad kiwei kiwei ki jait kew. Kine ki long ki jingbam kiba kongsan jong ngi ki briew. Dei na kine ba ngi ioh jingbam ban bam man la ka sngi.

Ki sla jong ki jait jhur kiba kham bun ki mih na ka metbah. La ki don la ki dur ki dur hynrei ka rong jong kiba bun ka long kaba jyrngam. Kiba bun na ki ruh ki long kiba don syntiew kiba pynmih ia ki shyieng ban long symbai.

LYNNONG 9.

KI JINGTHUNG.

Mynta ngin iapeit ia ki khyndiat tylli ki jingthung kiba ngi ju kham iohi bha ha ki kper jong ngi. Kine ki jingthung ki long kiba ka metbah jong ki ka long hapoh khyndew, kum u kajor, u phan bad u piat.

Na u symbai kajor u mih uwei u thied bah bad na u ki sa mih kiwei pat ki thied rit kum ki ksai. Une u thied bah u nang heh bad nang sngaid namar ba ia ka jingbam baroh la nang pynlang bad kynshew ha u. Une u thied bah u long ruh ka met jong u jingthung. Ka rong jong u ka long lam stem rong soh. U heh sha khlieh bad u nang rit nang rit sha trai.

Ki sla ki mih na khlieh jong une u thied bah. Ki long kiba rit bad jrong bad ki sapra baroh sawdong. Ki kham pher na kiwei pat ki sla jhur. Napdeng jong une u jingthung u mih u dieng syntiew na uba ngi lah ban ioh ia ki symbai kajor.

Haba ngi bam ia une u jingthung, ngi bam ia kane ka bynta kaba long thied bah. Ngi lah ban bam im ne ban da shet syrwa. U pynkhlañ shibun eh ia ka met ka phad. Ki kulai, ki sniang bad ki rabbit ki bang eh ia u. U don ruh shibun ka shini bad kumta ka jingmad jong u ka long kaba thiang. U kajor uba la iaw u eh bad u jwat. Kumta ki briew kiba bam ia u ki phut noh shuwa ba un phuh syntiew.

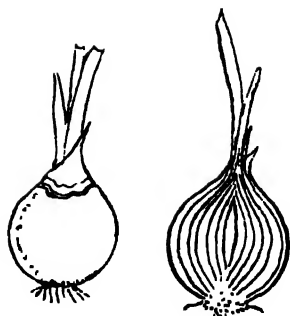

U PHAN

U symbai phan u long hi u phan. Ha ka met jong u ki don ki kynja khmat kiba rit. Na ka bynta ban thung ki da jied ia ki phan kiba bha khmat ban pynlong phan symbai. Kine ki khmat ki pynmih ia ki jyntang phan. U phan u nang roi nang roi shapoh bad ki nang mih shibun ki phan thymmai na kine ki jyntang phan. Katba nang lah ban kara bad kynroi ia ka khyndew katta u nang ioh lad ban roi bad heh. Hynrei u phan u don ruh ka metbah shabar khyndew. Ka long ka metbah kaba jem bad kaba bun sla bha. Don ki briew kiba shet jyntah ia ki sla phan. Ia u phan ki khlone ynda haba la iap lut ki sla.

U phan u donkam ban ioh um hynrei ka khyndew hi kam dei ban long kaba ktieh. U bha eh ha ..a khyndew kaba kynroi. Imat dei na kane ka daw ba u met bha ha kane ka ri jong ngi kaba don ka khyndew kaba kynroi. Ia u phan lah ban pynsah tang kumba shisnem ne. Lada u sah slem than u kylla phan tymmen bad um bang shuh ban bam. Ki briew ki bang ch ban bam phan. Lah ban sdieh, shet kylla ne shet syrwa ia u.

U phankaro ruh u iasyriem eh ia u phan jyntah tangba ka jingmad jong u ka long kaba thiang. Ngij pynlong jingbam tah sha ia u. Ki don ruh ki phan mluh, phan saw bad kiwei kiwei ki jait phan kiba long jingbam kiba ngi thung ha kper ne ha lyngkha.

U piat u don ki sla kiba stang kiba sop bha mlun ia u. Ka metbah jong u ka long syrtap syrtap. Ka rong jong u ka lam byrlieh shapoh hynrei ka jingsop ka lam byrsaw kum ka khyndew. Ki thied piat ki mih na trai jong ka metbah. Ki long kum ki ksai kiba rit kiba ngam shapoh ka khyndew. U piat um don thied bah.

Ki sla piat pat ki mih na ka metbah. Ki jrong bad rit kum u phlang. Ka rong jong ki ka long kaba jyrngam. U dieng syntiew u mih napdeng jong ka metbah. Ki syntiew kiba rit ki phuh lang ha khlieh une u dieng bad ki pynlong uwei u syntiew uba kum ka bol.

Ki briew ki pyndonkam ia u piat ha kaba shet jyntah ia u bad ki jhur ne doh bad dohkha. Ki ju khleh im ia u bad ki jhur im. Ki sla piat ruh ki long kiba long ban bam ne shet jyntah. Ka um piat ka long kaba lam sat. Haba ot piat, ngi ju mih ummat ki khmat ba ka sat kane ka um haba ka ioh rung ha ki pyllew khmat.

LYNNONG 10.

KI JINGTHUNG KIBA PUR.

Ngi ju iohi ha kper ia ki jingthung kiba mih napoh khyndew hynrei ki bym lah ban ieng beit sha suiñ. Ki shu pur ia ka sla khyndew ne ha kiwei pat ki dieng kiba kyrshan ia ki. Ka metbah jong ki ka long kaba tlot bad kaba rit. Kumta ki ju pynmih ki kynja tnaw na ka metbah kiba kyllaiñ ia u dieng kyrshan.

Uwei na ki jingthung kiba pur u dei u motor.

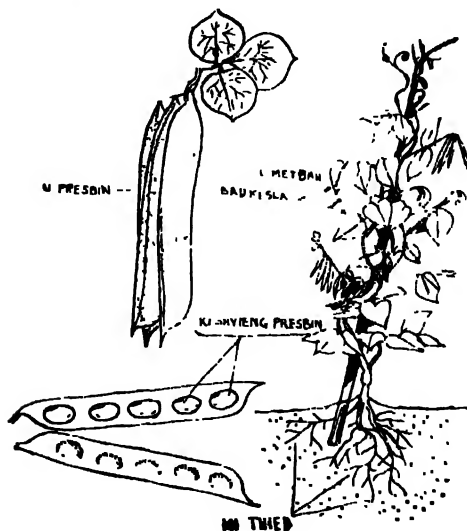

Ki thung ia u shyieng motor ha ka khyndew kaba sboh bad ba la kynroi bha. Ynda katto katne sngi, da ka jingiarap jong ka jingsyaid, ka um bad ka lyer, une u symbai u jem bad ka jingsop jong u ka pait noh. Nangne u sei ki thied kiba ngam shapoh khyndew bad ki speh lung kiba mih shabar khyndew. Ynda ka metbah ka la kham san kumba shi phut, u jingthung u donkam

ia ki dieng rit ki ban kyrshan ia u. U pur halor kine ki dieng da ka jingiarap ki tnaw kiba mih na ka metbah najan ki sla.

Ki sla jong u ki long kiba rit bad jyrngam bha. Ki syntiew ki iasyriem ia ki thapbalieh. Na kine ki syntiew ki mih ki soh kiba long kum ka shympriahkti kdew, tangba ki long nep na sha khlieh. Hapoh jong ki pat don ki shyieng ne symbai kiba snoh ter ter shilain. Ki long kumba

4 ne 5 tylli ki shyieng ha uwei u soh. Dei kine ki shyieng kiba long symbai. Ki briew ki shet jyntah ia ka jingsop bad ia ki shyieng kiba dang kham lung. Haba ki shyieng ki la iaw ki kylla eh kum ki shana. Lah ban thep ia ki ha ki tin ban buh symbai. Ki ju pyndonkam ruh ha kaba shet jyntah syrwa.

U phrisbin ruh u syriem ia u motor' tangba ka metbah jong u ka kham jrong khyndiat. Une ruh u pur ha ki dieng kyrshan. Ki syntiew jong u ki lieh bad thohiong. Ki soh ki kham jrong ban ia u motor bad ki shyieng ki shong lang ter ter kum ha u motor hi. Ngi kham pyndonkam ia ki kum u jhur shet jyntah.

U pathaw pat u mih na i shyieng iba stang bha. Ka metbah jong u ka long kaba jwat hynrei um lah bən kyrshan ia lade. Kumta u pur kylleng ia ka rynsan ne madan. Ia ka metbah jong u la sop da ka kynja snep ba phuh shñiuh bad ba khaiñ. Ki tnat ki pait na kane ka metbah bad ki saphriang kylleng kylleng.

Ki sla jong u ki long kiba heh bad oh shrong. Ka rong jong ki ka long kaba jyrngam. Ki long phuh shñiuh bad khaiñ. Ki syntiew pathaw ki heh bad ka rang jong ki ka long kaba stem. Nangne u mih u soh pathaw uba heh kum ka bol. Ka snep jong u ka long kaba eh. Ki shyieng ki don hapteng u pathaw bad ki shong ter ter ha ka dohmet kaba jem bad lam btuit.

Ki pyndonkam ia u pathaw ha kaba shet jyntah kylla bad sdieh. U bang bha bad ka jingmad jong u ka lam thiang. Don ruh kiba shet jyntah ia ki sia pathaw kiba dang lung.

U piskot ruh u iasyriem eh ia u pathaw, tangba ka metbah jong u ka kham rit bad ki sla ruh ki kham rit. U soh jong u jingthung piskot u iapher na u pathaw. U kham rit bad ka dur jong u ka long rit na khlieh bad nang heh sha trai. U shyieng ne symbai u don hamar

pdeng bad u long kum u dohnud uba jem bha ka dohmet. Ia u piskot ruh ki pyndonkam ha kaba shet jingtah. Ki buh symbai ia u da u soh baroh uwei namar ym lah ban weng noh ia ka dohmet bad ban buh tang ia u dohnud.

U sohkhia bad u sohprew ruh ki long ki jingthung kiba pur kum u pathaw. Hynrei u sohprew u long ban bam tang haba u dang lung. Ynda u la iaw bha, u long kum ki ksai kiba iasoh ryntih bha bad kyllaiñ pyllun pyllun, ki da don ki thlicw de kumba 4 ne 5 tylli hapoh. Ki pyndonkam ia u ha kaba kyrshut met haba sum.

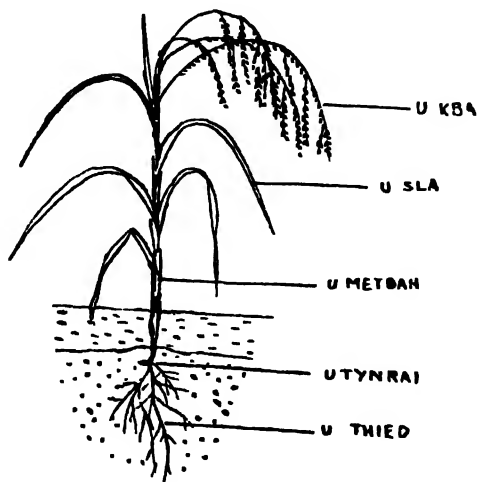
LYNNONG 11.

U KBA.

Ki don ki jingthung kiba mih na ki metbah kiba long jyntang. Kiba kham kongsan na kine ki long u kba, u riewhadem, u kew, u sohriew bad u krai. Ha kane ka lynnong ngin iapeit khyndiat shashang u kba uba long jingbam uba kongsan eh jong ngi.

Na u kba ngi ioh ia u khaw uba ngi shet ja man la ka sngi. U long u jingbam uba bsa ia ka jingim jong ngi. Kumta ka jingrep kba ka long kaba kongsan ha ka ri. La ngeit ba la lap nyngkong eh ia u ha ri China. Don bun jait ki kba kiba don la ka kyrteng kyrteng. Ha ri Khasi jong ngi ngi don u kba lum bad u kba

pynthor. U kba lum u long uba ngi thung ha lum hynrei uba kham kordor bad thung kynrei eh u dei u kba pynthor.

U kba pynthor u donkam shibun ka um bad ka jingshit. Kumta u mih bha ha ki ri mihngi jong ka India haba u slap u kham bun bad ka jingshit ruh ka kham jur. Ka pynthor ruh ka dei ban long ka jaka kaba la puh bad lur bha bad ka dei ban don kyrhai ka sboh. Ia ka pynthor kba ki pynbynta lyngkhot lyngkhot. Ia kine ki bynta ki khot ki hali. La kynton khyndew sawdong jong ka hali khnang ban den ia ka um.

Katto katne sngi hadien ba la bet, da ka jingiarap ka um bad ka jingsyaid, u symbai kba u sei artylli ki speh. U speh uba nyngkong u

sam shapoh khyndew bad u pynlong ia ki thied ki ban kyrshan ia u jingthung. Kine ki thied ki mih na u thied; ki rit kum ki ksai bad ki long kiba jwat.

KI HALL KBA

U speh uba ar u mih shabar bad u pynlong ia u jyntang kba. Une u jyntang u lah ban jrong kumba 2 ne 3 phut ka rynieng. U don ki mat bad u long thliew hapteng. Ki sla jong u ki mih na trai eh jong ka methah bad ki long kiba jrong bad rit. Ha kliar eh jong une u jyntang ki soh ki rynjup kba. Na uwei uwei u jyntang lah ban ioh kumba 100 haduh 300 ki symbai kba. Ka rong jong u jingthung ka jyrngam haba u dang im bad ka lam byrtem haba u la ih bha.

Ynda u jingthung u la ih, ki ot, teh song bad thad ia u. Ynda la rkhiang ki lum lang

ia ki song kba shijaka bad ki shoh ia ki song da ki dieng tylli khnang ba ki kba kin hap na u jyntang. Ia kane ki khot ka shoh kba. Nangta ki pynher ia u na ka rynsan ba ka lyer kan kit noh ia u stait bad ki lum tang ia u kba. Ynda poi ha iing ki sa thad bha ia u ba un rkhiang bad ki sa buh pat ha ki thiar.

U symboh kba u don lai bynta - ka snep, ka dohmet bad u dohnud. La sop ia u kba da ka snep kaba stang bad kaba shroiñ. Ka dohmet pat ka long ka bynta kaba kham bun bad dei kane kaba long ja. Ynda shet ha ka um thnam ka sieb bad ka jem. U dohnud u long i bynta iba rit ch bad dei na ine i bynta ba lah ban pynmih ia u jyntang kba uba thymmai.

Khnanng ba. khoh ia ka snep jong u kba, ki thad shuwa ia u ha ka sngi khnang ba ka snep kan shroiñ bha. Nangta ki thep ha u thlong bad ki sa dung da u synrei. Ynda haba la dung, ka snep kba ka khoh noh bad u sa kylla stait. Ki sa peh ban pyniakhlad ia u stait na u symboh kba. Ha ki karkhana mynta ki dung kba da ka kor. U khaw u long uwei na ki jingbam ba kongsan tam jong ka ri India bad jong ngi ki Khasi ruh. Ia u stait uba ngi khot u skop ngi ai sniang, lane syiar lane han bad ia u jyntang pat ngi ai masi.

LYNNONG 12.

U RIEWHADEM.

U riewhadem u long uwei na ki jingthung kiba kordor jong ka ri Khasi jong ngi. Ka met jong u ka iasyriem shibun ia u pai. U jrong palat shirynieng briew bad ha man la ka 6 inshi ne ki don ki mat. Na kine ki mat ki mih ki sla kiba jrong bad kiba noh kum u simpyllieng.

U jingthung u mih na uwei uwei u symboh riewhadem. Khnang ba un kham mih kloï ki da pdem ia ki symboh riewhadem shimiet shuwa ban thung. Na une u symbai riewhadem ki mih ki thied kiba ngam sha khyndew. Kine ki thied ki

long kiba lyngkot; namarkata ki tlot bad u riewhadem u kyllon noh tang shu beh ka lyer kaba kham jur. Ka metbah jong u ka ieng beit kum u siej. Shuwa ban kut jingheh ki ju mih ki symphiah kiba itynnad bha na kliar.

Na kawei na ki mat kiba don ha ka metbah u mih u soh. Ha ka por ba la mih une u soh, ngi ong ba u riewhadem u la bah khun. La sop ia une u soh da ki sla syrtap syrtap bad na khmut pat ki ju mih ki kynja ksai kiba ngi khot ki tmaiñ riewhadem. Hapoh jong kine ki sla u don u tyllong bad baroh sawdong ia une u tyllong la sop da ki symboh riewhadem kiba shong ryntih ter ter na trai u tyllong haduh khlieh shilain shilain baroh sawdong. Don ki riewhadem kiba bah khun artylli bad teng teng lai tylli tangba kim da long shuh kiba heh haba la tam ia uwei.

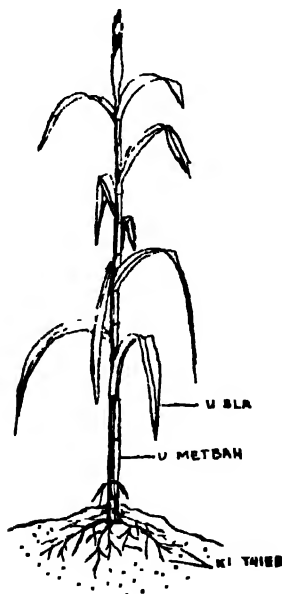
Haba u dang kham lung u bang bha ban shu shet tang ha ka um kumba shet phan ha lum ne da kaba shu syang. Ka jingmad jong u ka thiang bad bang khleiñ. Ynda u la iaw, ngi peid noh ia ka snep bad ngi thad ia u ba un tyrkhong bha. Ngi ki Khasi ngi don ki mawtylliat riewhadem kiba ngi ju tylliat ban shet ja riewhadem. Ka ja riewhadem ka kham eh bad kham khleiñ than bad kumta ngi khleh bad u khaw. Ynda haba la tylliat ni bha ia u u long uba bang haduh katta katta ban shet kpu ban pynlong jingbam dih sha.

U long ruh u jingbam uba kordor eh haduh katta ia ki syiar lane kulai lane masi. Ha ka ri

jong ngi ki don ki jait riewhadem kiba kham bang
 ban shu sdieh. Ynda ki la khluit ki pait bad ki
 bthei bad ngi khot ia ki ki 'hadem pyrthiew. Dei
 na u riewhadem ba ki ju shet kpu rynsi uba ngi
 bang bha ban tah sha.

LYNNONG 13.

U PAI.

Haba shu peit na jngai u pai u i kum u riewha-
 dem. Sha ki thain Bihar bad Orissa ki thung ia u
 kumba thung riewhadem tangba ki kham thung

khah. Hangne ha ri Khasi jong ngi ngi thung ia u shilynnong lynnong. Um don symbai kum u riewhadem bad la thung ia u da ka metbah. Ka metbah jong u ka long kaba pyllun bad ka kham heh ia u siej naka. Don ruh kiba heh la jan kat ki siej shken bad ngi khot ia ki ki pai talu.

Ka met jong u ka long kum ka met u riewhadem. Man la ka shitda ki don ki mat bad na kine ki mat ki mih ki sla kiba iasyriem shibun ia ki sla riewhadem. Ia ka metbah la sop da ka snep kaba eh bad kaba jwat. Ka dohmet pat ka long kum ki ksai kiba jwat kiba la pyndait lang ter ter bad dei hapteng kine ki ksai ba don ka um pai. Ki syntiew ki phuh ha kliar jong u dieng pai.

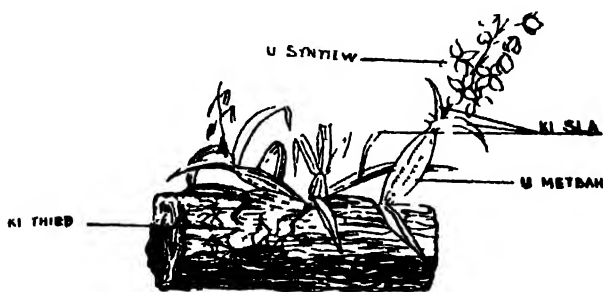
Ha ri Khasi u kham long bha ha ki thain. War namar u kham iadei ha ki jaka shit. Ka jaka rep pai kaba lynnad eh ha Assam ka dei ha ki khappud jong ka Sibsagar bad Mikir Hills District.

U pai u long u jingbam uba ngi bang eh. Ngi khoh ia ka snep bad ngi sa ktha ia ka dohmet ba kan mih ka um. Ka um ka long kaba thiang katta katta. Ia u shaba ngi khlei bad ngi bret noh. Ia ka met jong u ruh ngim kham smat ban bam namar ba ka kham eh ban ktha. Kaba ngi bam ma ngi ka long kumba shu bam kai lane ban myllen; hynrei ka jingmyntoi kaba khraw eh kaba ngi ioh na u pai ka long ka shini.

Ia u pai la ot lyngkhot lyngkhot bad da ka kor la khem lut ia ka um kaba don ha u. Ia kane ka

um ki sa shet haduh ba kan da long preid preid' bad rhen. Ki sa thaw shini bad mithai hadien ba ki la pynkhuid bha. la ka shini ngi pyndonkam ha kaba diha sha bad ha kaba thaw dawai bad shibun kiwei kiwei pat ki kynja jingbam kum ki mit mit, ki shoklet bad ki mithai.

LYNNONG 14. KI SYNTIEW KI SKUD.

U 'TIEWMATHONG

Haba ngi ong ki syntiew ki skud ngi kynthup lang ia baroh ki jait syntiew, kata ia ki 'tiewlum bad ki 'tiewiing. Ki 'tiewlum ki dei kita kiba shu long hi sha lum sha wah. Ki 'tiewiing pat ki dei kito ki syntiew kiba ngi thung bad sumam khamtam ha phyllaw bad ha kper ban pynitynnad bad pynphuh pynphieng ia ki jaka ba ngi shong.

Nalor ki 'tiewiing bad ki 'tiewlum ki don pat sa shi jait ki syntiew kiba ngi khot ki 'tiew dieng. Kine ki kynrei bha ha ri Khasi jong ngi.

La khot ia ki ki 'tiewdieng namar ba ki long halor kiwei pat ki dieng bad ki im na ka jingbam kaba ki kjit na kita ki dieng. Ki syntiew jong ki ki pher na ki 'tiewiing bad 'tiewlum bad ki long kiba itynnad haduh katta katta. Ki don bun jait bad ngim lah ruh ban ñiew kyrteng lut. Kiba ngi kham iatip ki long u 'tiewmationg, u 'tiew khmat sher, u 'tiew khleiñ masi, u 'tiew eit paro bad u 'tiew pyrthat.

Ki 'tiewlum ki long sha lum sha wah ban pynitynnad bad pyniwbih ia ka mariang. Ki don ruh kiba long halor ki maw lane shapoh ki riat bah bad don na ki ruh kiba long harud ki wah bad ki pung ba ki kham iadei bad ki jaka sngem. Ki don la ki jait ki jait bad ki phuh ki syntiew har rukom ha la ki dur bad ki rong ba pher ba pher. Katno ki pyinkmen bad pynsngewbha ia ngi haba ngi iad kai sha lum sha wah.

Ki 'tiewiing ruh ki don la ka jait ka jait. Don kiba hap ha ki jait 'tiewpiat, kata kum ki 'tiew lili bad kyntang biri. La shu khot ia ki kumta namar ki long na u tynrai uba kum u piat. Don kiba hap ha ki jait 'tiewwang namar ba ki sla jong ki ki mih kum ki sla wang. Don ruh ki jait 'tiewsyng namar ba ka jinglong bad ka ru'om long bad sla jong ki ki long kum u syng. Don pat ki jait 'tiewphan kum u 'tiew dalia. La thung ia ki ha kajuh ka rukom kumba thung phan.

Ha la ka jait ka jait ruh don bun ki jait syntiew. La ki dei na kajuh ka jait bad kajuh

ka jinglong, ki syntiew jong ki ki iapher ha ka dur bad ha ka rong bad ha ka jingitynnad. Kiba bun ki syntiew ki long ha ka dur jong ki diengrit. Nalor ki thied bad ka metbah, ki don ki tnat bad ki sla. Shuwa ban poi ka por phuh ki mih shuwa ki shylluid bad ki sa mih ki syntiew. Ynda haba u syntiew u la tlor, ka sah sa ka pdeng jong u ban sorg ia ki symbai kiba rit kum ki symbai tyrso ban pynmih bad pynroi da kiwei pat.

Baroh ngi iatip ia ka dor ki syntiew. Ki briew ki nang shai katba ki nang sngewthuh ia ka jingkordor ki syntiew bad ki nang ioh jinghikai ruh ban pyndonkam ia ki. Ki nong-Sor mynta lei lei, ba kim lah ioh syntiew shuh, ki thied sa da ki 'tiew kai kiba ki shna da ka kot ne da ka seluloid ne kynphad.

LYNNONG 15.

KI SYNTIEW (Shuh Shuh).

Ha kane ka lynnong ngin iapeit tang ia ki ar bad lai tylli ki syntiew. Hynrei ha kajuh ka rukom ngi lah ban batai ia kiwei kiwei ki syntiew.

Uwei na ki syntiew kiba ngi shait ieit eh ban thung u dei u 'tiew dalia. U dei na ka jait 'tiew phan. Lada ngi ioh tang uwei u phan, ngi lah ban pynroi symbai. Na u phan ki mih ki thied bad ka metbah. Katba u jingthung u nang heh

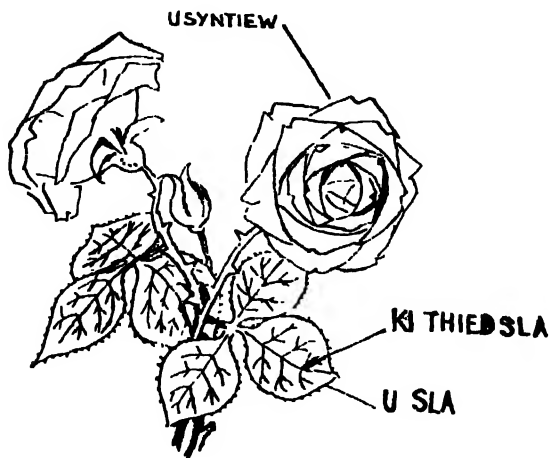
bad nangsang, u phan ruh u nang kha khun. Ynda la kut ka por puh, u dieng ruh u iap noh bad ngi tih noh ia ki phan ban thung ha kawei pat ka snem. Lada ngi shu ieh ha khyndew. ki phan ki mih lung hi ynda dei ka por.

Ka metbah jong u 'tiew dalia ka long kaba jem. Ka long tyndong kum u siej bad na ka mat jong u ki sei ki sla bad ki tnat. Na ki tnat jong u ki mih sa kiwei pat ki tnat bad na kut jong kine ki tnat ki sei ki syntiew kiba heh bad pyllun. Ki 'tiew dalia ki don la ki jait ki jait kiba pymih ki jait syntiew kiba ha la ki rong ki rong.

Uwei pat u syntiew u dei u 'tiew kyntang biri. Une ruh u don la ki jait ba iapher uba pymih ki syntiew ha la ki rong ki rong. U dei u jait 'tiew piat. Na u piat jong u ki mih ki thied bad u jyntang uba shu ieng beit. Na u jyntang ki mih ki sla kiba rit, kiba jrong bad kiba nep. Ynda u jingthung u la kham iaw, kine ki sla ki noh kum ki sla riewhadem. Ynda la poi ka por puh, na khlieh jong u ki mih ki syntiew kiba saw na baroh arliang kiba long kum ka turoi.

Uwei pat u syntiew uba baroh ngi ieit u dei u 'tiewkulab. Ki jait jong u ki long kiba bun haduh katta katta bad ki syntiew ruh ki mih bun phew rukom. Ka metbah u 'tiewkulab ka don la ki rukom dur. Don kiba rit, don kiba heh bad don ruh kiba shu pur. Ki thung ia u na ki

tnat kiba shu ot na uwei pat u dieng. Na ka bynta kaba ngam ha khyndew ki mih ki thied kiba ngam shapoh. Na ka bynta kaba mih shabar, ki mih ki tnat bad ki sla bad ki sa kylla dieng.

U 'TIEWKULAB.

Ki sla jong u 'tiewkulab ki long kiba rit bad kiba oh shrong. Ia ka met jong u la sop da ki shiah kiba nep. Ki thar bad pynshitom ia ngi haba ngi kheit syntiew.

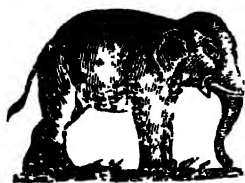
U 'tiewkulab u long uba donnam ha ka jing-itynnad bad ki ju khot ia u 'u syiem jong ki syntiew'. U donnam ruh na ka bynta ka jingiwbihi kaba pynsuhsieng ia ka lyer. Ki briew ki ju pyndonkam ia u ban shna jingiwbihi. Ym ju kham don ki kper syntiew ha ka pyrtthei ki bym don u 'tiewkulab.

LYNNONG 16.

KI MRAD KI MRENG.

U RISANG

U HATI.

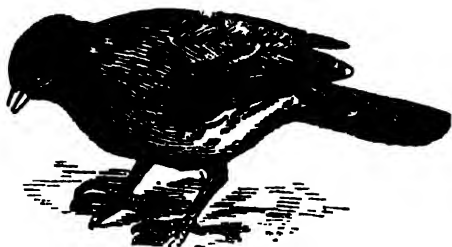
Nalor ki jingthung jingtep, kane ka pyrthei jong ngi ka dap da kiwei pat ki jingthaw ba im. Ia kine ngi kuot ki mrad ki mreng. Ki long ki jingthaw kiba khiih, kiba par bad kiba her ruh ha suiñ. Ki long kiba bun katta katta. Ngim lah satia ban tip lut ia ki kyrteng jong ki. Ki don kiba heh kum ki hati bad kiba rit kum ki dkhiew. Hynrei baroh ki long kiba don jingim bad kiba ring mynsiem.

Haba ngi ong ki mrad ki mreng, ngi mut ia ki jait mrad baroh kiba don ha kane ka pyrthei. Ki don ki mrad kiba im bad par ha sla khyndew. Kine ki kynthup ia kito ki mrad saw kjat, kum u hati, u kulai, u ksew, ka miaw, u risang. Ki mrad kiba par ha khyndew ki kynthup ruh ia ki khñiang naduh kiba heh haduh kiba rit tam, kum ki dkhiew, ki ngap, ki thapbalieh, ki thapbawa, ki wieh bad ki puit.

Ki don sa kiwei pat ki jait mrad kiba par ha sla khyndew. Kine ki long ki kynja bseĩn bad ki ñiangbshiah.

KA LYNKGDKHUR.

KA SIMKHAR.

Ki don pat ki jait mrad kiba her ha suiñ bneng. Ia kine ngi khot ki sim. Kine ki don artylli ki thapniang kiba lah ban pynpiar. Da ka jingiarap jong kine ki thapniang ki lah ban pynper ne her ha suiñ. Ki don ki sim kiba heh kum ki pukni bad kiba rit kum ki simkhar. Ka syiar bad ka han ki dei na ka jait sim hynrei kim lah ban her. Ka daw ka long ba ka met jong ki ka kham khia bad ki thapniang pat ki rit. Namarkata ki thapniang kim lah ban kynting ia ki sha suiñ.

Ki don pat ki mrad kiba im hapoh um. Kine ki long ki dohkha. Ki don na ki kiba heh katta katta kiba ngi lah ban shem ha ki duriaw. Ki dohkha ha ki wahbah ruh ki kham heh. Ha ki wahduid ngi ju iohi ia ki khatbli bad ki kharit. Tang shu ai jingbam ia ki ki wan ban iasop lang baroh. Ki stel bha ban khieh ne ngi hapoh um. Ki dohkha kim lah satia ban im ha ryngkew.

Ki don pat ki mrad kiba kham pher kum ka jakoid kaba lah ban im hapoh um bad ha ryngkew. Ngim khot dohkha ia ka bad kam dei ruh ka mrad kaba par. Ka rukom im bad jinglong jong ka ka iapher na kiwei pat ki mrad. Ka labadur pat la ka her kum ka sim kam dei ka sim. Ia ka met jong ka la sop da u shñiuh bad ka ai buiñ ia ki khun kum ki mrad. Ka dur ka dar jong ka ruh ka iasyriem eh ia ki mrad kiba par ha khyndew.

KA LABADUR

KA JAKOID.

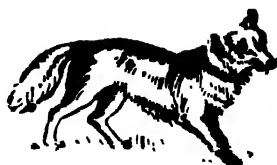
La ki mrad ki don kylleng ka pyrtthei hynrei ki iapher kawei ka ri na kawei pat. Ia ki sing lah ban shem tang ha ri India bad Africa. Ia ki kyndad lah ban shem ha ri Assam hynrei kim don ha kano kano kawei pat ka bynta jong ka ri India. Ki ksew ha ri jong ngi ki iapher na ki ksew ha kiwei pat ki ri.

LYNNONG 17.

KI MRAD KI MRENG (Shuh Shuh).

KA BLANG

U MYRSIANG.

La ki mrad ki long kiba bun katta katta ha kane ka pyrtnei pynban la ju pyniapher ia ki ha ki bun rukom. Ki don ki mrad kiba bam doh kum u sing, u khla bad u suri. Kine ki im da kaba bam ia kiwei pat ki para mrad kiba kham rit bad tlot bor. Ki don ki mrad kiba bam phlang ne da ki jingthung bad ki jhur ki jhep kum u kulai, ka masi, ka skei, ka blang. Ki mrad kiba bam phlang ki long la jan baroh kiba ktha arsien ia ka jingbam. Ki bam ia ki kynja phlang bad thep ia ki ha kawei ka pla. Ynda ki la shongthait ha kawei ka jaka, ki pynmih ia uta u phlang na kata ka pla sha ka shyntur. Ki ktha pat ia u bad ki sa nguid sha ka nierbah. Don ruh ki mrad kiba bam phlang hynrei kim ktha arsien, kum u kulai bad u sniang. Ki risang bad ki shrich pat ki bam da ki soh bad ki sohot. Ki sim ki bam da ki soh bad ki kynja wieh bad khñiang.

Ki don ki mrad kiba don budlum. Kine ki don ki shyieng ha ka met jong ki bad kine ki shyieng ki kyrshan ia ka met. U kulai, u sing, ka syiar, ki sim, ki dohkha bad ki bseiñ ki long ki mrad kiba don shyieng. Ki mrad ki bym don shyieng pat ki kham kynthup ia ki kynja khñiang. Kine ki khñiang ki don ka jingsop kaba kham eh ha ka met jong ki. Kane ka jingsop ka kyrshan ia ka met ha ka jaka ki shyieng. Kham bunsien kine ki khñiang ki don ka khlieh, ka shadem bad ka metbah kaba heh. Ki don ruh ki kjat bad ki thapniang kiba mih na ka shadem. Ki dkhiew, ki ngap, ki thapbalieh, ki wieh ki long ki mrad ki bym don shyieng ne budlum.

La ju pyniapher ruh ia ki mrad na ka jingkhā khun. Ki don ki mrad kiba kha khun badai buiñ ia ki, kata, kum ka masi, ka miaw, ka blang bad ka sniang. Ki don pat ki mrad kiba kha da ki pylleng, kum ki sim, ki syiar, ki dohkha, ki bseiñ bad ki skaiñ.

Ki don ki mrad kiba ki kjat jong ki ki long kiba pait khnap kum ka masi, ka blang, u sniang bad ka skei. Kine ki mrad ki long borabor kiba ktha arsien lait noh u sniang. Ki don ki mrad kiba don tang kawei ka khnap kum u kulai. Kiwei pat ki mrad ki don ki shympriah kiba rit bad lyngkot kiba mih na ki kjat jong ki. Ki kjat mrad kum ki sim ki long kiba rit bad jrong. Ki lah ban ieng bad ban bat ia ki tnat dieng. Ki don ki mrad ki bym don kjat kum u wieh bad u bseiñ.

U KSEW.

Ki mrad ki don ruh ka jingsop ia ki met jong ki. Ki don ki mrad kiba la sop da u shñiuh ia ka met jong ki kum ka ut, ka langbrot, ka dngiem bad u ksew. Ki mrad kiba im ha ki ri kiba shit ki don u shñiuh uba stang bad lyngkot. Ki mrad kiba im ha ki ri khriat ki don u shñiuh uba rben bad uba jrong khnang ba ki lah ban iada ia lade na ka jingkhriat. Ki don pat ki mrad kiba la sop ia ka met jong ki da ki sner kum ki sim, ki syiar bad ki han. Ki don ruh ki mrad ki bym don shñiuh hynrei ka sniehdoh jong ki ka long kaba eh bha kum u hati, u kyndad bad ki muid. Ki khñiang kum ki dkhiew, ka thapbawa bad ki puit ki don ka snep kaba kham eh kaba sop ia ka met jong ki. Ia ka met jong ki dohkha bad ki bseiñ la sop da ki snep kiba rit kiba iasyrtap kawei halor kawei pat.

LYNNONG 18.

KI MRAD SAW KJAT.

U SING.

Ki mrad kiba ngi ju kham iohi ki long ki mrad saw kjat. Kim don kti kum ma ngi ki briew hynrei ki kti jong ki kiba don shakhmat ki long hi kum ki kjat. Da kine ki saw tylli ki kjat ki iaïd bad ki mareh ha madan. Dei na kata ka daw ba la khot ia l' ki mrad saw kjat.

Ki mrad saw kjat ki long kham bunsien ki mrad kiba don budlum. La kyrshan ia ka met jong ki da ki shyieng kiba eh bad ba khlaïñ. Ki don ka khlieh, ka metbah, ki kjat bad u tdong.

Kine ki mrad ki don ki shkor, ki khmat bad ki thliew khmut. Ki bniat jong ki mrad kiba bam doh ki kham nep bad kham eh, kum u ksew, u khla bad u suri. Ki bniat jong ki mrad kiba bam phlang ne jhur ki kham heh bad luiñ kum ka masi, u kulai bad ka blang. Ki don ki mrad saw kjat kiba don reng ha ka khlieh jong ki. Ka masi, ka blang bad ka muid ki don artylli ki reng kiba nep. Kine ki reng ki khun kum ka ryntieh. Ki sier pat

ki don artylli ki reng kiba paitpnat bha. U kyndad u don kawei ka reng kaba nep ha ka khmut jong u. Ki kyndad Africa ki don artylli ki reng. U hati u don ka khmut kaba jrong kum ka tyndong siej ia kaba ki khot u luta. Da une u luta u dih um, u rah ia ki dieng ki siej U hati u don ruh ki bniat kiba long kum ki reng kiba mih ha baroh arliang ka khmut jong u. Ki mrad kum u khla, ka miaw, u ksew ki don ruh u ñiuhmaiñ uba jrong bad uba eh. U sing shynrang u don u shñiuh uba sop ha ka khlich bad ia u ryndang jong u. Une u shñiuh u pyniphuh eh ia u.

la ka met jong ki mrad saw kjat la sop da u shñiuh. Ki don ruh ki mrad ki bym don shñiuh hynrei ia ka met jong ki la sop da ka sniehdoh kaba rben bad kaba eh. Ka doh jong ki mrad kiba bam doh ka khamjwat ban ia ka doh jong kito kiba bam phlang ne soh. Ki mrad saw kjat ki don ruh u tdong uba jrong. Ki pyndonkam ia u ha kaba beh skaiñ. Ka khnai ka pyndonkam ia u tdong ban rah jingbam kum ia ki riewhadem. Ki shriei ki lah ban snoh halor dieng da ki tdong jong li. Ka miaw ka pynbieit ia ki khnai da kaba pynkhih ia u tdong jong ka.

Ki kjat jong ki mrad ki don la ka jong ka jong ka dur Ki kjat jong u hati ki long kiba heh kum ki dieng sawdong bad kumta um da lah ban mareh stet. Ka rabbit ka don ki kjat kiba lyngkot shakhmat bad kiba jrong shadien. Ka lah ban mareh stet bad rynsied bad kynthih.

Ki mrad ki don ki shympriah kjat kiba lyngkot. Ki don sawtylli shakhmat bad kawei shadien. Ki don ki tyrsim kiba nep, kum u khla, ka miaw bad ka khnai. Kine ki tyrsim ki iarap ia ki ban kiew dieng. ban trud ne ban kem ia kiwei pat ki mrad. Ki shympriah jong ki shrieh ki iasyriem eh ia ki jong ki briew. Ki mrad kiba bam phlang ki don ki kjat kiba pait khnap, kum ka masi, ka blang, ka skei. U kulai pat um don khnap. Ka khnap jong u ka shu long pyllun lang kawei.

Ki mrad saw kjat kiba bam doh ki ialeh ban kem ia kito ki mrad kiba kham tlot bad ban bam ia ki. Ki don ki buit kiba phylla ban kem ia ki. Ki mrad kiba bam phlang ne jhur ki ioh jingbam na khlaw ne na ki lyngkha. Bunsien ki mrad kiba kham tlot ki ialeh ban wad jingbam mynmiet ne ynda jan dum ban lait na ki mrad kiba bam doh ia ki.

Ki mrad ki shong ha ki khlaw, ki krem bad ki jaka kiba kham rieh. Lah ban kem ia ki bad pynjuh kum ia u kulai bad u hati. Ki don ruh ki mrad kiba ngi ju ri ha iing kum u ksew, ka miaw, ka blang, ka masi. Ki mrad ki tip kumno ban wad jaka rieh. Ki kloï ban iada ia la ki khun rit. Ka long kaba mynsaw lada leit ktah ne pynma ia ki khun rit jong ki.

LYNNONG 19.

KA MIAW.

Ka miaw ka dei ka mrad saw kjat. Ka dei na kajuha ka jait kum u khla bad u sing. Ki don ki miaw kiba ngi ri ha iing bad ki don ruh ki miaw kiba im hi ha khlaw. Lah ban pynjuh ia ki miaw khlaw lada ioh kem ia ki haba ki dang rit.

Ki khmat jong ka miaw ki long kiba phyrnai katta katta. Ha ka por mynsngi ka pynrit ia i briedkhmat ba shai eh ka sngi. Kumta kam da lah ban iohi bha. Hynrei mynmiet pat i briedkhmat i heh bad ka lah ban iohi kham bha. Ki shkor jong ka miaw ki long kiba lah ban pynkhih

shane bad shatai. Kumta ka lah ban iohsngew na ki bun ki dong khlem da pynphai ia la ka khlieh. Ka don ruh ki tmaiñ kiba jrong bad kiba eh.

U thylliej jong ka miaw u long uba jrong bad uba khaiñ. Ka sum ka sleh ia lade da u. Ka lah ban jliah da u thylliej ia ka doh na ki shyieng-doh haduh ban da khuid lut. Ka don 30 tylli ki bniat kiba rit bad kiba nep bha. Da kine ki bniat ka dait bad ktha ia ka jingbam.

Ia ka met jong ka la tap da u shñiuh. U long uba rit bad uba jem mom mom. Ki rong ruh ki long kiba iapher. Ki pohjat jong ka miaw ki long kiba jem bad kumta ym lah ban iohsngew haba ka iaid. Ka don ki tyrsim kiba nep bha kiba lah ban pynmih shabar ne ring shapoh katba ka mon. Da kine ki tyrsim ka kem ia ki mrad kiba rit bad ki kynja khñiang bad ka ialeh ia ki nongshuu. Ka lah ruh ban kiew dieng da ka jingiarap jong ki Ka don san tylli ki shympriah ha ki kjat kiba shakmat bad saw tylli ha ki kjat kiba shadien.

Ka miaw ka dei ka mrad kaba bam doh hynrei ka sngewbha eh ruh ban dih dud bad ban bam ja ne jhur. Ka sngewtynnad eh ban kem bad ban bam ia ki khnai kiba don ha iing. Haba ka thap khnai, ka rieh ia lade na kyndong na ka jaka kaba bit bha. Ynda mih i khnai ka kynrup kynsan bad ka kem da ki tyrsim bad dait da ki bniat. Ka don ka bor kaba phylla katta katta ba ñiar eh ba ki khnai kiba kum iaid shajan jong ka

kin' lait im na ka. Ka miaw ka ju kem ruh ia ki kynja khñiang kiba par bad wat ia ki kynja sim rit haba ki dang dem ha madan. Teng teng ngi ju iohi ia ka ba ka kem ia ki simñing kiba puh khaw ne kba ha phyllaw ñing. Ka bang ruh ia ki kynja dohkha ne khatyrkhong, bad ia ki shiah dohkha kiba lwet bad ba tam ba lait.

Ka miaw ka pynlut ia ka por mynsngi jong ka haba thiah kai. Ka sngewtynnad eh ban dem harud dpei. Ha ka por mynmiet pat ka laid kylleng ka ñing ka sem ban ap khnai.

Ka miaw ka kha khun kumba lai nesaw tylli. Ka bitar bad ka lah ban pynmynsaw ia ki bñiew kiba leit ktah ia ki khun haba ki dang rit. Ka miaw ka ai jingmyntoi shiñun eh ia ngi da kaba ka da ia ka ñing ka sem bad u kba u khaw na ki khnai bad kiwei pat ki kynja khñiang. La jan ha kawei pa kawei ka ñing ngi ri ia la.

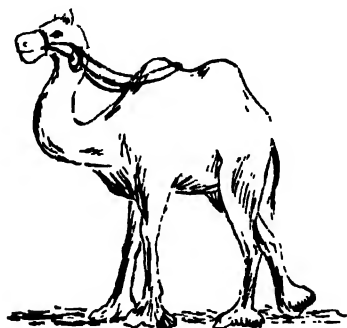
— — —

LYNNONG 20.

KA UT.

Ka ut ka long ka mrad saw kjat. Ngim ju kham iohi ia ka namar ba ka don tang ha ki thaññ ri shyiap. Hynrei ngi la ju iohsngew shaphang jong ka bad ngi ju iohi ruh ia ka ha ki dur. La ju shem ia ka ha ki jaka ri shyiap jong ka ri

Arabia bad Egypt. Ha ri India ruh lah ban shem ia ka ha ki jaka ri shyiap jong ka Rajasthan bad Punjab.

Ka ut ka long ka mrad kaba kham pher na kiwei pat ki mrad. La ju ai kyrteng ia ka ka 'lieng jong ka ri shyiap'. La khot ia ka kumta namar ba kumba ka motor kat ka iaide ha ryngkew ne surok bad ka lieng ka iaide ha duriaw, kumta ruh ka ut ka lah ban iaide ha ri shyiap. Ka khlieh jong ka ka long kaba rit haba iapyrshang bad ka met. Ki khmat jong ka ki don ki kynja pyrda kiba ka lah ban iada ia lade ha ka por ba beh ka lyer kit shyiap. Ki kjat jong ka ki long kiba jrong bad kiba rit. Ki khnap ki long kiba heh bad kiba iasnoh lang kum ki kjat jong ka han bad kumta kin ngam haba ka iaide halor u shyiap.

Ha ka met jong ka u don u syntai uba heh bad uba at bha bad uba dap da ka khleiñ suda. Kumta haba kam ioh jingbam shuh ha ka lynti iaide

ong ka ha r shyiap, ka pyndonkam da ka khleiñ
 na une u syntai. Ha ka nierbah jong ka don
 artylli ki pla. Ha kawei na ki ka thep ia ka um
 kaba ka la dih shuwa ba kan leit lynti lyngba ka
 ri shyiap. Kane ka um ka lah ban bsa ia ka ha-
 duh shitaiew ei ei. Kumta ki briew kiba leit jing-
 leit ha ri shyiap ki pyndonkam da ki ut ban kit
 ia ki bad ia ki jingkit baroh.

Ka ut ka dei ka mrad kaba bam phlang. Ka
 sngewtynnad eh ia ki kynja phlang bad ki sla
 dieng bad ia ki dieng shiah kiba mih ha ri shyiap.
 Ka ktha arsien ia ka jingbam shuwa ba kan nguid
 sha ka nierbah.

Ka met jong ka ka long kaba heh. La sop
 ia ka da u shñiuh uba khaiñ. Ki ju pyndonkam ia
 une u shñiuh ban thaiñ ki jaiñsiang iing, ki tyllai
 bad ki jaiñ khaiñ. Don ruh kiba bam ia ka doh
 jong ka. Ka dud jong ka ka long kaba bha bad
 ba shngiam. Ki pyndonkam ruh ia ka snieh jong
 ka ynda la pynrkhiang ia ka.

Ka ut ka don artylli ki sap kiba kham phylla.
 Ka lah ban sma lypa na jngai ia ka um bad kane
 ka iarap ia ka ban ioh um kham kloi khlem da
 sakma lynti. Sa kawei pat, ka lah ban tip lypa ia
 ka jingwan ka 'eriong 'erngit kaba shyrkhei eh ia
 ki nongleit jingleit ha ri shyiap bad kane ka iarap
 ba kan wad jaka rieh lypa.

LYNNONG 21.

KI KHÑIANG.

Mynta pat ngin iapeit sa ia ki khñiang kiba par ha kane ka sla khyndew kiba ngi khot kyllum ia ki baroh ki khñiang. Ki long kiba bun katta katta bad kiba iapher uwei na uwei pat. Ki don napdeng jong ki kiba shu par ha madan kum u wieh, u dkhiév, ki ñiang-ñiuh, ka ñiangkalaw. Ki don pat kiba don thapniang bad kiba lah ban her, kum u ngap, u skaiñ bad ka thapbalieh.

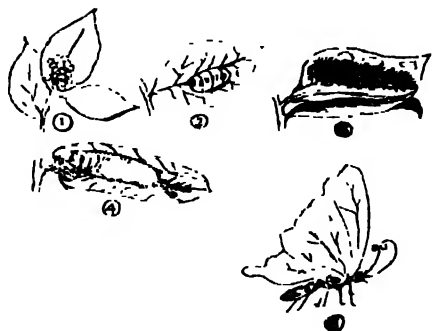
U ÑIANGÑIUH

Ki khñiang ki long ki mrad ki bym don budlum ne shyieng Lada ngin peit bha ia ka met jong ki ngin shem ba kiba kham bun ki don lai bynta—ka khlich, ka shadem bad ka metbah.

Ki khñiang ki don ka shyntur kaba don tyngam. Ki don ruh kiba don u kynja tyndong uba kjit ia ka jingbam um kum u ngap bad u skaiñ. Kine ki tyngam ki long kiba nep kiba lah ban ksam ia kano kano ka jingbam ne ki tiar kiba rit bad ban rah ia ka Ki khñiang ki don bun ki khmat kiba rit kiba pynlong kawei ka khmat. Kumta ki lah ban iohi baroh sawdong khlem da pynkhih ia ki khmat jong ki. Ha khlich ki don artylli ki tnaw kiba long kum ki tmaiñ miaw bad da kine ki sma bad tba.

Ka shadem jong ki ka long kaba rit hynrei kaba khlaiñ. Ki don 6 tylli ki kjat kiba mih na ka bynta kaba shapoh jong ka shadem. Ki kjat ki long kiba rit, kiba jrong bad kiba khlaiñ bad kiba lah ban nar stet. Ki khñiang kiba her ki don ki thapuiang kiba mih na ka bynta kaba shalor jong ka shadem kum u ngap, u skaiñ bad ka thapuiach.

Ka met jong ki khñiang ka long ka bynta kaba heh eh na baroh. Kane ka met ka long kyrdan kyrdan. Don kiba pyllun kum u skaiñ bad don kiba lynganap kum ka ñiangkalaw. Ki khñiang kiba don sui ki fuh ia ka ha ka tdong, kum u ngap ne u dkhew. Ki khñiang kim don tor hynrei ki ring mynsiem da ki thliew kiba rit kiba don narud ka met. Ia ka met jong ki la sop da ka snep kaba eh bad ka bym don shñiuh.

Ki khñiang ki kha da ki pylleng. Ki lah ban kha da ki spah bad ki hajar shisien kha. Ynda kine ki pylleng ki la ioh ka jingsyaid kaba

biang, ki sa kylla kum ki khñiang kiba rit. Kine ki long kiba lalot bha. Ki im tang ban bam. Hadien pat kine ki khñiang ki sop noh ia lade. Ha ka por kaba biang ki mih na ka sop da ki khñiang kiba la pura bha. Kine ki khñiang pat ki kha pylleng bad ka jingim jong ki ka bteng kumta ter shi ter.

Ki khñiang ki long ki jingthaw kiba kham tlot bor. Ki ioh jingham ha ka rukom kaba suk eh. Don kiba bam da ki jhur kum ki ñiangkubi, kiwei pat ki bam da ki soh bad ki sla dieng kum ki ñiangryndia. Ki don ki khñiang kum ki ngap kiba bam da ki um thiang kiba don ha ki syntiew. Ki don ruh kiba dih da ka snam briew ne mrad da kaba dait bad ki kjit ia ka, kum u 'kaiñ pyrjong bad ka ñiangtyrpaid.

Don shibun eh ki khñiang kiba ai jingmyntoi ia ngi ki briew. U ngap u ai ia ngi ka ngap kaba thiang bad kaba bang katta katta. Ki ñiangrusom ki pynmih ia u ksai rusom uba rem dor shibun. U lwai u pynmih ia ka umlwai kaba thiang bad long dawai. Ki thapbalieh ki pynitynnad ia ka mariang. Ki long ruh kiba leit siew ha kito ki briew kiba lum bad buh pynitynnad ia ki. Shisha ki don ruh shibun ki khñiang kiba pynjynjar ia ngi. Ki khñiang ki bam noh ia ki soh bad ki jhur. Ki don pat kiba dait bad kjit ia ka snam jong ngi kum ka ksi, ka jynreiñ, u thyllah bad ki skaiñ. Ki don ruh ki khñiang kiba pynmynsaw ia ngi kiba ngi khot ki khñiang jingpang.

LYNNONG 22.

KI DKHIEW.

Ki dkhiew ki long ki khñiang kiba rit shibun. Ngi ju iohi ia ki khamtam ha ka por lyiur ha k phyllaw ne kper ne sha lum sha wah. Ki don ka khlieh, ka shadem bad ka metbah kaba kham heh. Ki tyngam jong ki kiba mih na ka shyntur ki long kiba nep bad khlaiñ. Kirah jingbam ne ia ki sla ne dieng lyngkhot da ki sha la ka krem. Ki don ruh artylli ki tnaw halor ka khlieh. Da kine ki sngewthuh ia la ki paralok ne ki nong-shun. Ki tba bad ki sma ruh da ki.

Ki dkhiew ki don ki kjat kiba mih na ka shadem. Ki long kiba stet katta katta ban par ha madan. Ka don ka por shisien shisnem ba ki dkhiew ki mih thapniang bad ki her sha suiñ kum ki ngap.

Don bun jait ki dkhiew, hynrei kiba ngi kham tip bha ki long kito kiba ngi. ju iohi ha kper ne phyllaw iing. Ha kawei ka skum dkhiew ngi lah ban shem lai jait ki dkhiew—ka kmie dkhiew, ki dkhiew shynrang bad ki dkhiew kynthei. Ka kmie dkhiew ka long kaba kha pylleng, ki dkhiew shynrang ki long kiba jaituh bad kim ju kham trei ei ei. Dei ki dkhiew kynthei kiba trei kam had la ju khot ia ki ki nongtrei

Ynda ka kmie dkhiew ka la kha pylleng ki nongtrei ki buh ia kita ki pylleng ha ki kamra kiba biang ka jingsyaid ban pynndem ia ki. Lada jia ba ka kamra ka shit ne khriat than, ki rah noh sha kawei pat ka kamra. Na kine ki pylleng ki mih ki dkhiew khun kiba rit bad ki bym nang ban leh ei ei. Ki shu ang ia la ki shyntur ban ap jingbam. Ka kmie kam ju tip ei ei. Dei ki nongtrei kiba bsa. kiba pynsum pynsleh bad syrpai syrpad ia ki. Haba syaid ka sngi ki rah shabar ban pynsyaid sngi. Haba don jingma ki rah kloi kloi ia ki sha ki jaka rich.

Ha ka skum dkhiew ki don ki khñiang kiba rit kiba ki khot ki masi dkhiew. Ki nongtrei ki syrpai ia ki bad kine ki pynmih ia ka dud na ka bynta ki khun dkhiew. Kine ki khun dkhiew ynda ki la biang ka por ki sop noh ia lade ha ka jingsop. Haba ki don ha ka sop kim ju bam ei ei. Ki nangsang hapoh kane ka sop. Hadien katto katne sngi ki nongtrei ki plied ia ka sop bad i mih i khun dkhiew iba la san bad la biang pura ka dur ka dar.

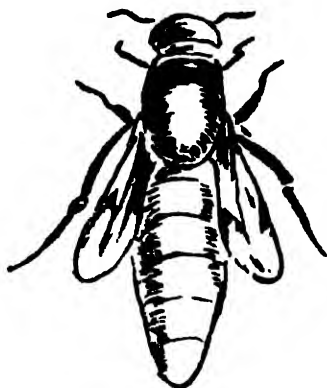
Ki dkhiew ki iashong bad ia im shikynhun ha kawei ka skum. Ki don la ki jong ki kam ban trei. Kim ju shong jaipdech. Dei na lata ka daw ba ngim ju lohi ia u dkhiew uba shong sah hajuh. Ki par nawei shawei bad ki i bun kam katta katta. Ki don ki dkhiew kiba dei ban sumar khyllung. Ki don kiba dei ban wad jingbam. Kine ki wan reh ka ki jingbam soh ne ki wieh bad ki kyoja thiang ri sha la ka krem. Ki don pat kiba dei ban pynkhuid ia ka krem na kino kino ki jashlia. Kiwei pat ki shna ting bad surok sha la krem. Ki don ruh kiba ap ohira tum ki shipai ia la ka skum na ki xongshun. Teng teng ki ju leit ialchthma bad laba ki jop la ju wa chiala ia ki koidi dkhiew kiba shah jop ban trei ia ka skum jong ki. Ki long kiba iaryntih katta katta ha ka jingia-treikam. Kim don ka bor pyrkhut hynrei ka jingim jong ki ka long kaba ai jinghikai ia ngi ki briew.

LYNNONG 23.

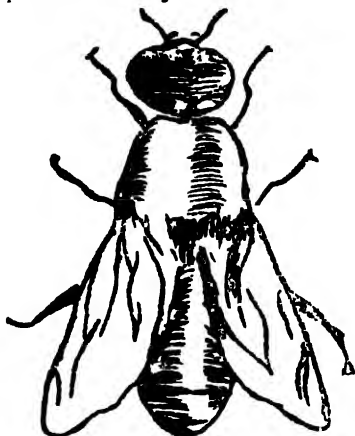
KI NGAP.

Ki ngap ki long ki khñiang kiba rit kiba lah ban her ha sun. Ki bun bha ha ki thain ri. War bad ki don ruh ha kiwei kiwei ki jaka. Ki don ki ngap kiba shong ha khlaw bad ki don ruh kiba la ri da ki briew ha ki ksing kiba la thaw khnang.

Kum kiwei pat ki khñiang, ki ngap ki don ka khlieh, ka shadem bad ka metbah kaba tap da ki kynja shñiuh kiba rit bad stang. Ha ka khlieh don i tyndong bad da ine i tyndong ki kjit ia ki umthiang na ki syntiew. Ki don ruh artylli ki tyngam kiba nep ha ka shyntur.

KA KIAW.

U NGAPTUNG.

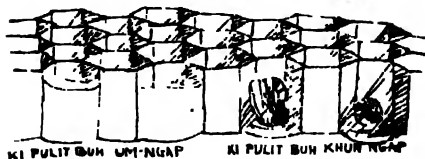
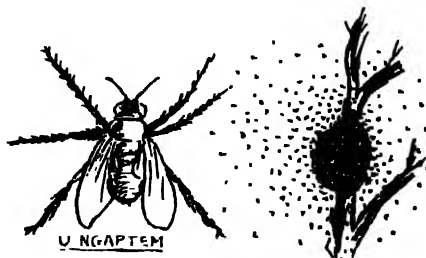
Ki hynriew tylli ki kjat ki mih na ka bynta ba shapoh jong ka shadem. Ki thapniang ki don saw tylli, ar tylli sha kamon bad ar tylli sha kadiang. Kine ki mih na ka bynta kaba shalor jong ka shadeni. Ki thapniang ki long kiba stang hynrei ki long kiba eh bad kiba beit. Ki kjat ki don ki mat bad ki tyrsim.

U NGAPTEM.

Ka metbah jong u ngap ka long kaba heh bad kaba don kyrdan kyrdan. Ha tdong eh ki don ka sni da kaba ki kynthah ia kino kino ki nongshun. Ki ngap ki lah ban kynthah tang shisien bad haba ki kynthah ki iap noh artad. Haba ka sni ka ngam ha ka doh u brieve ne u mrad, u ngap um lah phut shuh. Ka long kum u khwai uba sahkut ha ka doh.

Ki ngap ki don lai jait, ka Kiaw, ki Ngaptung bad ki Ngaptem. Ka kam jong ka kiaw ka long ban kha pylleng. Lah ban ithuh ia ka namar ka met jong ka ka jrong bad heh bad ka kpoh jong ka ka kham nep Kane ka kiaw ka bam tang da ka jingham syiem ba la bsa da ki ngaptem ne ki nongtrei. U ngaptung pat u dei u ngap shynrang bad um ju kham trei ei ei. Um don sni ruh. Ki ngaptem ki dei ki ngap trei. Ki dei kine kiba long ki nongtrei bad ki nongkhmih bad nongsumar ia ka skum ne ka ksing ngap.

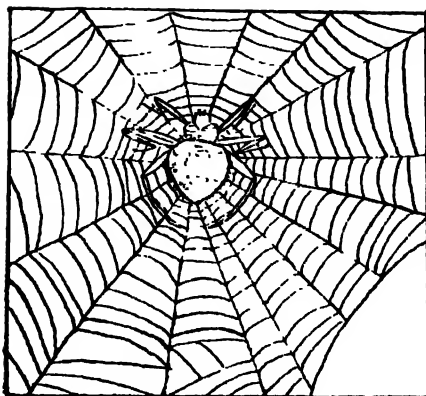
Ka rewngap ka long ka iing kaba ki ngap ki shong. Ki don da ki spah tylli ki kamra rit ha kane ka rewngap. La shna ia ka da ka kynja bthing. Ki dei ki ngaptem kiba tei ia kane ka rewngap. Ki don ki kamra ban shong ka kiaw bad ba kan kha pylleng. Ki don sa ki kamra ban shong ki ngap bad kiwei pat ki kamra ki dei kiba ki buh ia ka jingbam.

Hadien ba ha kiaw ka la kha pylleng, kine ki pylleng ki pynmih ia ki ngap kiba rit ki bym don thapniang. La bsa ia ki da ki ngaptem da ka jingbam kaba na ki phngit syntiew. Ynda ki la kut ka jingsan, ki ngaptem ki set khop ia kine ki ngap khun hapeh ki kamra ha ka rewngap. Hangne ki ngap khun ki sop ia lade. Kim ju bam ne dih ei ei. Ynda la dei ka por, ki sa mih na ka sop ki ngap kiba la pura bha bad kiba la lah ban her shane shatai.

Ngi ju ong ba u ngap u pah, wong wong, hynrei ha ka jingshisha u ngap um ju pah. Ka jingsawa ka mih na ka jingkaweh stel jong ki thapniang jong u haba u her.

U ngap u long u khñiang uba trei smat shi-bun. U ai jinghikai ia ngi ban long kiba smat ba sting bad ban khie dang step bad minot la ki kam. U ai ia ngi ka ngap kaba thiang bad ia ka bthing.

LYNNONG 24.
KA THAPBAWA.

Ka thapbawa ka long ka khñiang kaba kham phylla. Ngi ju iohi ia ka ba ka shong ha ki kyn-dong iing ne ha ki dieng. Ka thaw ia la ka jong ka iing ha ka rukom jong ka jar kaba ngi khot ka snur thapbawa.

Ka thapbawa ka pher na kiwei pat ki kynja khñiang. Ka don ka khlieh bad ka kpoh kaba heh hynrei kam don shadem. Ha ka khlieh don phra tylli ki khmat kiba iadon lang shijaka. Ka don ruh artylli ki tnaw bad artylli ki tyngam kiba nep bad khlaiñ. Da kine ki tnaw ka ksam bad pyniap ia ki nongshun, ka da pynmih ia ka bih lyngba jong ki. Ka kpoh jong ka ka long kaba heh hynrei kam don kyrdan. Ka don phra tylli ki

kjat kiba don mat. Kam don thapniang ban her. Ka long pat kaba stet bha ban par ha madan ne ha ka snur thapbawa.

Ki thapbawa ki don bun jait. Ngi shait iohi tang ia kito kiba rit kiba don ha ki kyndong iing ne ha ki dieng ha kper. Ki don ki thapbawa sha ri Africa kiba heh bad kiba lah wat ban pyniap ia ki briew haba ki dait. Ka rong jong ki thapbawa hi ka long kaba iong bad lam bthuh kum u dpei. Ka kynthei thapbawa ka kham heh ban ia u shynrang. Ka long kaba dukhi bad bunsien ka ju pyniap ia u thapbawa shynrang.

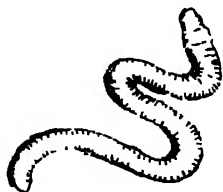
Kawei kaba phylla eh shaphang ka thapbawa ka long ka iing jong ka ia kaba ngi khot ka snur thapbawa. Ia kane ka snur la shna da ka kynja um kab. long teiñ teiñ ba ka kynthei ka pynmih na tduh ka kpoh jong ka. Kane ka teiñ teiñ ka kylla eh bad jwat haba ka tang shu dei lyer. Ka long kaba dambit bad lah ban tan ia ka syriem kum ka jri. Ka snur thapbawa kam long tang ka iing jong ka thapbawa, ka long ruh ka jingriam ia ki kynja skaiñ kiba long jingbam ia ka. Namar ba ka long kaba dambit, ki skaiñ ki ju sahkut ha ka. Katba u skaiñ u dang ialeh ban pyllait ia lade, ka snur thapbawa ka khih bad ka thapbawa ka par kloi kloi shata. Ka dait ban ai bih bad pynbaiong ia u bad nangta ka khum shuh shuh da ki ksai kiba ka pynmih na ka tdong jong ka haduh ba u skaiñ um lah khih shuh. Nangta pat ka sa kjit ia ka met jong u haduh ba un da tyrkhong bad sah sa tang ka snep ne ka ruh. Ki

don ruh ki thapbawa kiba shu leit wad jingbam hi shane shatai.

Ka thapbawa ka kha da ki pylleng. Ka sop spaiñ bha ia ki ha ka jingsop kaba kum ka jaiñ rusom. Ka buh ia ki khop ha kyndong bad don ruh kiba shu rah ia ki kyndong khop ha la ka kpoh. Ynda la biang ka por ki khun thapbawa ki mih na kita ki pylleng.

LYNNONG 25.

U WIEH.

Mynta pat ngin iapeit ia uwei u khñiang uba kham pher bad uba shong hapoh khyndew. Uta u dei u wieh. Une ruh u long u khñiang u bym don budlum ne shyieng. Ngì kham lap ia u ha ki jaka sboh ne ha ki jaka kiba ka khyndew ka kham jem.

Ka met jong u wieh ka long kaba long kyrdan kyrdan. Ki don haduh 100 bad 120 tylli ki kyrdan. Kawei kawei ka kyrdan ka don phra tylli ki treng.

Ka shyntur jong u ka long kaba nep bad dei da kane ba u sam thliew shapoh khyndew ban ioh jaka shong. Um don khmat, shkor, bniat ne thyl-liej hynrei u sngew bad tba da ka sniehdoh. U ring mynsiem ruh lyngba ka sniehdoh. Ka met jong u ka long kaba pyllun. Ka tdong ka kham iar bad lyngknap bad da u tdong u pynheh ia la ka thliew. Ha ka por slap u set noh ia ka khmat thliew ban lada na u slap.

Teng teng haba ki sim ki ioh puh ia ki wieh ki ioh dkhat tang ia ka khlieh lane tang ia ka tdong. Lada ka khlieh ka dang sah, u lah ban pynmih da kawei pat ka tdong. Lada ka tdong pat ka dang sal, u lah ban pynmih da kawei ka khlieh. U wieh um don kjat hynrei u par da ka jingiarap jong ka sniehdoh jong u da kaba shu kysih.

U wieh u bam da ki sla dieng kiba hap na ki dieng. Haba um ioh ia ki u bam da ka khyndew. Ka met jong u ka kjit ia ka jingbam kaba don ha ka khyndew bad u sa pynmih noh ia ka khyndew ba la lah kjit. Ia kane ka khyndew ki khot ka eit wieh. U wieh u ialeh ban wad jingbam tang ha ka por mynmiet khnang ban lait na ki sim kiba bam ia u.

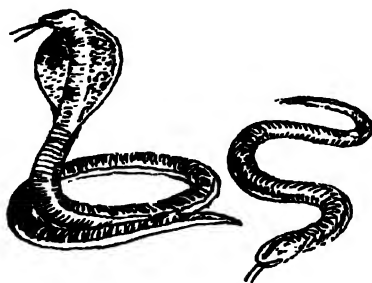
Ka long kaba phylla ba ym ju don wieh shynrang ne wieh kynthei. Hynrei ujuh u wieh u long kynthei bad shynrang. U wieh u kha da ki pylleng bad na kine ki pylleng ki mih ki wieh rit.

Ha ka por step ki wieh ki shait tur shakhmat ka thliew. Ha ka por khriat ki shong kham jylliew ban lait na ka jingkhriat.

U wieh u long u nongiarap uba khraw ia ki nongrep. U pynpait bad pynpra ia ka khyndew. Ka khyndew ka kylla dew kynroi bad ioh lyer. Kane ka pynjreiñ ruh ia ka um ban bit ka thung ka tep. U long ruh u jingbam uba bang eh ia ki kynja sim bad dohkha. Ki nongkhwai dohkha ki da leit tih khnang ia u na ki jaka ba u shong ban leit pah ia ki dohkha ha ki khwai jong ki.

LYNNONG 26.

KI BSEIÑ.

Ha kane ka lynnong pat ngin iapule ia ki mrad kiba par ha khyndew hynrei kiba iaphet na kiwei pat ki para mrad kiba don ha ryngkew. Kine ki dei ki bseiñ. Ngi ju iohi ia ki teng teng. Kim ju kham don ha shnong ha thaw. Ki shong

ha ki jaka khlaw kiba sañium bha. Ki don ki bseiñ kiba heh bad jrong bad don ruh kiba rit. Ki don ruh bun jait bad ngim lah ban tip lut ia ki kyrteng jong ki.

U bseiñ u long u mrad uba don budlum bad don shyieng. Ka dur jong u ka long kaba pyllun bad jrong kum u siej. Don ki bseiñ kiba don ka khlieh kaba pyllun bad shyltuiñ. Don pat kiba don ka khlieh kaba madan kum ka sla kti. Ki khmat jong u ki long kiba phyrnai bad kim don ir-mat. Um lah ban khapbrip hynrei u don ka kynja pyrda kaba eh bad u shu pynnoh da ka haba u kwah. U ring mynsiem lyngba ki thliew khmut. U don ki bniat kiba nep bha shlr shlr ha baroh ar ki tyngam jong u. U thylliej jong u u long uba paitpnat bad u shait sei ia u shabar haba u par. Ki don artylli ki bniat kiba don ha ka tyngam kaba shaneng. Ki long kiba heh, kiba pei thliew bad kiba nep. Dei na kine ba u pynmih ia ka bih haba u puh. Um don shkor ne thliew shkor. Ka shyntur jong u ka long kaba heh bad kaba iar. U lah ban shu nguid tyili ia ki jingbam.

Ia ka met jong u la pynlong da u budlum. La pynlong ia u da ki shyieng kiba iasnoh lang ter ter bad kumta u lah ban phai shane bad shatai. Ki bseiñ kiba heh kim lah ban khiih stet namar tang: shu dkut kawei ka shyieng kim lah khiih shuh. U bseiñ um don kjat hynrei u lah ban par stet da ka jingiarap jong ki shyieng krung

bad ka snep. U lah ruh ban kiew dieng bad jngi ha um.

Ia ka met jong u la tap da ka snep kum ki snep dohkha kiba iasyrtap lang kawei halor kawei pat. Ia kaba shapoh kpoh la tap da ki snep ha ka rukom kum u panpoh. Ka snam jong u bseiñ ka long kaba khriat. Kumta u sngewbha eh ban dem ha: ki jaka kiba: syaid bad dei sngi. Ha ka por tlang u bseiñ u sop ban iada ia lade na ka jingkhriat. Ynda la poi ka por syaid u mih na kata ka jingsop bad u ioh ia ka jingsop kaba thymmai ha ka met jong u.

U bseiñ u bam da ki 'nailum, ki jakoid, ki sim bad ki mrad kiba rit. Ki bseiñ kiba la kham heh ki lah ban nguid tylli wat ia ka blang ne ka masi. U bseiñ u ialeh ban wad jingbam ha ka por mynmiet.

U bseiñ u kha da ki pylleng. Katba u nang heh u nang bujli noh ia ka snep jong u man ka por.

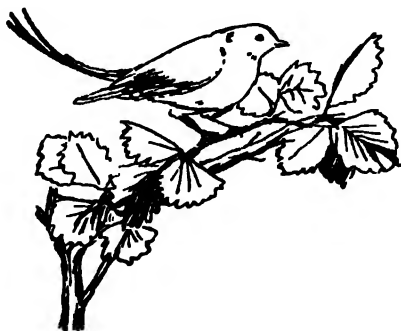
U bseiñ u lah ban puh ia kino kino kiba mut ban pynmysaw ia u. Teng teng u puh wat ia kito kiba shu iaid najan bad pynwit ia u. Hynrei don tang khyndiat eh ki bseiñ kiba don bih. U seiñiong u long uba shyrkhei eh. U seiñum bad u seiñstar kim da lah ban pynmysaw ei ei ia ngi. Ka long kaba eh ban tip uno u bseiñ uba don bih bad uno u bym don. Kaba bha ka long ban shu kiar na ki kynja bseiñ. U bseiñ u

bym don bih u ialeh ban phet haba don ba beh ia u. Ki bseiñ ki ju pyrsad ruh ban pyntieng ia ki nongshun.

Ngi ju iohi ia ki nongpynshad bseiñ. Kine ki lah ban leh katba ki mon ia ki bseiñ. Ki don ki buit kiba phylla ha ki.

LYNNONG 27.

KI SIM.

Hadien ba ngi la iakren shaphang ki mrad kiba par bad ia'id ha ryngkew, mynta pat ngin iapeit khyndiat ia ki mrad kiba lah ban her ha suiñ. Ia kine ki mrad ngi khot ki sim. Ki sim ki kynthup ia kito ki jait mrad baroh kiba don thapniang bad kiba sop ia la ka met da ki sner. Ki don bun jait ki sim ha kane ka pyrthei, kiba rit bad kiba heh, kiba khlaiñ bad kiba tlot. Ngim lah ban tip lut ia ki kyrteng jong ki.

Ki sim ki don ka khlieh, ka met, ki kjat bad ki thapniang. Ki dei ki mrad kiba don budlum bad shyieng. Ka khlieh sim ka long kaba pyllon bad kaba rit. Ka khmut sim ka long kaba jrong bad kaba nep. Ka long ka kynja shyieng tangba kam dei kaba da eh. Da kane ki puh ia ka jingbam jong ki. Kim don bniat kum kiwei pat ki mrad. Kumta ki shu nguid ia ka jingbam tylli kumba ka long sha kawei ka pla. Dei hangne ba la pynjem ia ka.

KA SYIAR

U PUKNI

KA DKHOH

Ka met jong ki ka kham heh. La sop ia ka baroh kawei da ki sner. Ki sner kiba ha ki thapniang bad ha ka tdong ki kham heh bad kham eh. Ki sner ha kiwei pat ki bynta ki rit bad ki jem mom mom. Ki sim ki don artylli ki kjat kiba rit hynrei kiba khlaiñ. Ki don ki shympriah kjat kiba jrong bad kiba don mat. Dei da ka jingiarap jong kine ki shympriah ba ki lah ban ieng ne ban snoh ha ki dieng ne tnat dieng. Kawei kaba pyniapher ia ki sim na kiwei pat ki mrad ka long ba ki don ki thapniang kiba la

sop da ki sner kiba jrong bad eh. Dei da ka jingiarap jong kine ki thapniang ba ki lah ban her ha suiñ. Ki don ki sim kiba lah ban her jngai katta katta na khyndew kum u pukni. Ki syiar bad ki han ki dei na ka jait sim bad ki don ruh ki thapniang. Hynrei kim lah ban her ha suiñ kum kiwei pat ki sim namar ba ka met jong ki ka heh bad khia katba ki thapniang pat ki kham rit.

Ki don katto katne kiei kiei kiba phylla shaphang ki sim. Ki shna ia ki skum jong ki ha ki dieng ha ka rukom kaba phylla bad itynnad katta katta. Don bun jait ki skum. Ki don kiba long kum u klong ba la thaiñ ni bad rben da ki kynja phlang da ki sim hi. Ka long kaba eh ia u brieu hi ban shna ia kane ka skum. Ki don pat ki skum kiba long kum ka kynja shyngoid. Ki sim ki nang ban pah har rukom. Ki jingpah jong ki ki pynsngewtynnad katta katta ia ngi. Ngi sngewtynnad eh ban ri ia ki ha iing da kaba ngi set ha ki ruh. Ki sim moina bad tuta ki lah ban pyrthuh ia ka ktien brieu, bad ki nang ban kren haba la hikai bha ia ki.

Ki sim ki bam da ki kynja soh, ki wieh bad ki kynja khñiang kiba rit. Ki sngewtynnad ban bam eh ia ki kynja symbai kum u kba, u krai bad u kew. Don ruh ki sim kiba heh kiba bam doh kum ki pukni.

Ki sim ki kha da ki pylleng. Hadien ba ki la pdem ia ki katto katne sngi, ki puh ia kita

ki pylleng bad ki sa mih nangta ki sim khun kiba rit. Ka shim por katto katne por ba kine ki sim khun kin lah ban her. Ka kmie ka hikai ia ki ba kin her haba ka la iohi ba ki la kham khlaiñ.

Don shibun ki sim kiba long jingbam ia ngi ki briew. Ka doh jong ki ka long kaba jem bad kumta ka bang bha ban shet jyntah. Ngi ju pyndonkam ruh ia ki sner sim ban suh nep ne syngkhlieh.

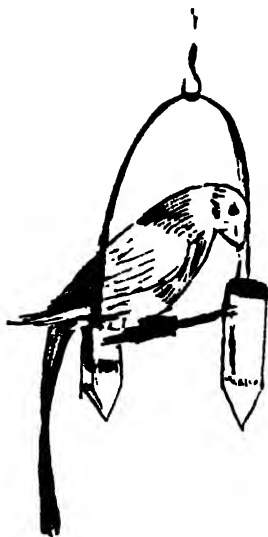
— — — —

LYNNONG 28.

KA TUTA.

Ka tuta ka long ka sim kaba ngi kham iohi bha. Ngi lah ban riam ia ka ha ki jingriam bad ban ri ia ka ha iing. Ka sngewbha ban shong ha ki ri kiba syaid. Hynrei don ruh ki jait tuta kiba im ha ki ri khriat.

Kawei kaba kham phylla ha ka khlieh jong ka tuta ka long ba ka don ka khmut kaba nep hynrei kaba pyrkhun kum ka bnoh. Kane ka long kaba eh bad nep bha. Kumta ki briew kim ju teh ia ka tuta da ki ksai jaiñ hynrei ki teh ia ki kjat jong ka da ki kynja kynjri khnang ba kan ym lah ban pyndkut. U thylliej jong ka u long uba kham heh bad u jem bad jhieh. Kumta ka tuta kaba ngi ri ha iing ka nang ban pyrthuh bad kren briew.

Ia ka met baroh kawei la tap da ki sner kiba lyngkot bad kiba jem. Ka rong jong ki ka long bunsien kaba jyrngam, hynrei don ruh kiba don da ka rong dpei bad u tdong uba saw syngiang bha. Ki thapniang jong ka ki iarap ba kan her ha suiñ kum kiwei pat ki sim. Ki kjat jong ka ki kham pher na kiwei pat ki kynja sim. Ka don saw tylli ki shympriah, artylli na ki ki phai shakhmat bad artylli pat ki phai shadien. Ki tyrsim jong ka ruh ki khun shapoh. Kumta ka lah ban piam skhem bha ia ki tnat dieng da ki kjat jong ka. Hapoh ki thliew shyieng jong ka don ka lyer ha ka jaka ka khleiñ shyieng. Dei na kane ka daw ba ka lah ban pynper ia lade ha suiñ.

Ka tuta ka bam da ki kynja soh bad symbai ba la pynrit bad khñiot ha ka shyntur. Kam don bniat hynrei ia ka jingbam la tylliat ha ka snier kaba kum ka pla. Ka ju nguid ia ki shyiap ban iarap ia ka jingtylliat jingbam.

Ki tuta kiba ha khlaw ki ju shong ha ki dieng kiba long thliew. Ka kha da ki pylleng kumba 3 tylli. Ynda ka la lah pdem ia ki, ka puh bad ki sa mih ki tuta khun napoh jong ki. U tuta shynrang ruh u ju iarap ban pdem ia ki pylleng.

Kawei kaba phylla eh ba ngi shem ha ka tuta ka long ba ka nang bha ban pyrtuh ia ka jingkren jong ki briew. Ka don ka bor kynmaw kaba khlaiñ bha. Haba ngi ri tuta ha iing ngi sngewtynnad eh ban sngap ia ka ba ka kren briew.

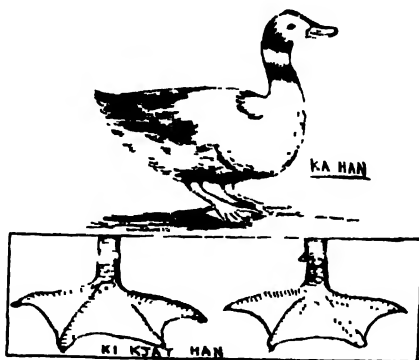
LYNNONG 29.

KA HAN.

Ka han ka dei ka mrad kaba na ka jait sim. Ngi ju ri ia ka ha iing bad ka long ka sim kaba lah ban pynjuh. Ka sngewtynnad eh ban ialeh kai hapoh um namar ba ka nang bha ruh ban jngi.

Ka met jong ka han ka kham heh bad kham iar. Kam lah ban iaïd stet hynrei ka padai ia la

ka met shane shatai. Ka shyntur jong ka ka long kaba jrong. Ki tduh jong ka kim nep kumba long kiwei pat ki sim hynrei ki khun pyllun. Ka tyngam kaba sharum ka long kum ka siang. U ryndang jong ka u long uba jrong, uba khun bad uba lah ban pynkhih bad pynphai kat shaba ka mon namar u don shibun ki shyieng.

la ka met jong ka la tap da ki sner. Ka don bun jait ki rong. U tdong jong ka u long uba lyngkot bad kham ieng shajrong. Ka lah ban pynkhih ia u katba ka mon bad ka kham pyndonkam ha ka por ba ka jngi. Ka don artylli ki kjat kiba lyngkot, kiba rben bad kiba khelaiñ. la ki laitylli ki shympriah kiba phai sha khmat la phnieng bad la pyniasoh lang da ka snep kaba stang. Kane ka iarap ia ka ba kan lah ban jngi ha um. Kawei pat ka shympriah ka phai

shadien. Ki thapniang jong ka ki long kiba heh hynrei kim pat lah ban iarap ia ka ba kan her. Ki don ki han khlaw kiba don ki thapniang kiba khlaif bad ka met kaba kham rit bad kumta ki lah ban her ha suiñ kum kiwei pat ki sim.

Ka han kam don bniat bad ka shu nguid tylli ia ki jingbam. Ngi ju bsa ia ka da u kynja skop kba. Ka sngewtynnad eh ban bam ia ki wieh.

Ka han ka sngewtynnad eh ban jngi ha um. Ki sner jong ka ki don ka kynja umphniang bad kumta kam ju jhieh. Ki briew kiba ri han ki ju tih da ka pung ba ki han kin ioh iajngi kai sngewbha.

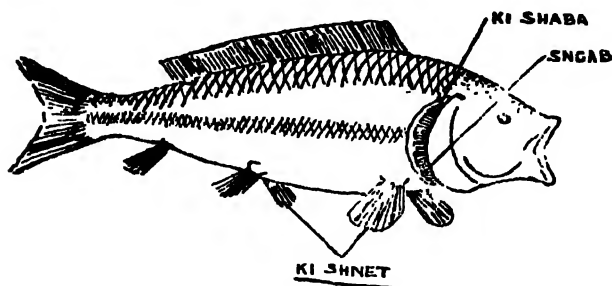
Ka han ka kha da ki pylleng bad ki long kiba heh shibun. Ka ju pdem ia kine ki pylleng bad ka sa puh ia ki ban mih ki khun rit kiba rit bad itynnad eh. Don ruh kiba pynpdem pylleng han da ka kynja kor kaba pynsyaid ia ki.

Ka doh han ka long kaba bang ban shet jyntah. Ki pylleng han ruh ki long kiba bang ban shu shet ha um ne ban sdieh bad shet jyntah. Ia ki sner kiba jem ki pyndonkam ha kaba shna syngkhlieh, nep ne tusok.

LYNNONG 30.

KI DOHKHA.

Mynta ka sngi ngin iapule sa ia ki jait mrad kiba shong hapoh um. Ia kine ngi khot ki dohkha. Ki don bun jait ki dohkha hapoh um. Ki shong ha ki um kiba don ha ki wan rit. ki wah bah bad ki duriaw. Ki dohkha kiba im ha duriaw ki long kiba heh shibun.

Ki dohkha ki long ki mrad kiba don budlum bad shyieng. Ki don ka khlieh, ka met bad ka tdong hynrei kine baroh ki iasoh lang ban pynlong kawei ka met kaba tylli naduh khlieh haduh tdong. Ka khlieh ka nep sha khmat. Ka don artylli ki thliew khmut ba ka pyndonkam bah iw. Ki khmat jong ka kim don irmat bad kumta ka shu peit sah bad miet bad sngi. Don ki dohkha kiba don tmaiñ kum u kha mukur bad u kha tyngkra. Ka dohkha ka don ki sngap ha baroh arliang ka khlieh jong ka. Don

saw tylli ki shaba ha kawei kawei ka sngap. Dei a kine ki shaba ba ka dohkha ka kjit ia ka lyer kaba don ha ka um ban ring mynsiem bad ka sa pynmih noh ia ka um. Ka jingdon kine ki sngab ka iarap ia ka dohkha ba ka lah ban im hapoh um. Kam don tor bad kam lah ban im ha ryngkew. Don ki dohkha, kum ki kha mukur bad ki kha koi, kiba lah ban buh lyer hajan ki shaba. Kumta kine ki lah ban im kham slem ban ia kiwei pat ki dohkha shabar ka um. Ka rong jong ki shaba ka long kaba saw haba ki dohkha ki dang im ne da, g shu lah tong na wah. Ka dohkha ka don ruh ki bniat kiba rit bad kiba nep da kiba ka ktha ia ka jingbam.

Ka met jong ki dohkha ka don la ki dur. Kiba kham bun na ki ki long lyngknep kumba khem na krung. Kane ka iarap ia ki ban jngi hapoh um. U kha bseiñ u don ka met kaba pyllun. Ia ka met jong ka dohkha la tap da ki snep kiba rit kiba iasyrtap kawei halor kawei pat. Don ruh ki dohkha ki bym don snep kum u kha buwar bad kha basa. Ki dohkha ki don artylli ki shnet ha ka met bad ha ka kpoh. Kine ki iarap ia ka dohkha ba kan ym kylla sha kadiang ne sha kamon haba ka jngi ha um. Ka shnet kaba ha tdong ka iarap ia ka ba kan jngi.

Harum jong ki sngab shaphang ka kpoh, don artylli ki shnet kum ki kti. Sharum ka met shajan ka tdong ki don sa artylli kum ki kjat.

Ka doh jong ka ka long kaba jem. Don ki dohkha kiba khleñ katta katta.

Ka dohkha ka bam da ki jingbam kiba ka ioh napoh um kum ki khñiang bad ki ñiut ki ñier. Don ruh ki dohkha kiba iabam para dohkha. Ngi ju shem ia ki kharit ha ka nierbah jong ki kha heh haba ngi puit ia ki.

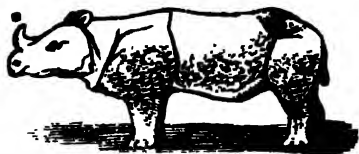
Ka dohkha ka kha pylleng bad ka lah ban kha da ki lak ki pylleng shisien kha. Dei na kine ki pylleng ba sa mih ki khun dohkha. Lada ym don ba bam ia ki dohkha, yn ym don jaka ba kin shong ha um namar ba ki long kiba roi bun katta katta.

Ngi pyndonlam ia ka dohkha ha kaba bam ia ka doh jong ka. Ngi lah ban shu sdie ne shet syrwa bad kylla. Don ruh kiba shu thad tyrkhong ban pynsah slem. Ki dohkha kiba shu syang ha ding ruh ki long kiba bang. Ka dohkha kam lah ban neh slem, ka kylla pyut noh. Kumta haba ki la dep shet ia ka, ki thep ha ki tin bad set bha khop. Ki sa phah kylleng ka pyrthei sha kito ki jaka ki bym don dohkha. Ka khleñ dohkha ka long ka dawai kaba kordor shibun.

LYNNONG 31.

KUMNO KI MRAD KI IADA IA LADE ?

Ngi la pule shaphang ki mrad kiba iapher iapher kiba don ha ryngkew bad hapoh um. Mynta pat ngin iapeit khyndiat shaphang kumno ki mrad ki iada ia lade na ki nongshun. Ki mrad kiba heh ne kiba rit, kiba khlaif bor ne kiba tlot bor ki tip kumno ban lada ia lade hapdeng ki jingma. Ki don ki mrad kiba ialeh ia kiwei pat namar ba ki kwah ban bam doh ia ki. Kiwei pat ki ialeh namar ba ki iaknieh jingbam. Ngin jer kyrteng tang katto katne harum ia ki jait mrad kiba iapher ban pyni kumno ki iada ia lade.

U KYNDAD

U NIANGKHLAW

Ki mrad saw kjat ki iada bunsien ia lade da ki bniat bad ki tyrsim kiba nep bad ba khlaif jong ki, kum u khla, u sing, ka miaw bad u risang. Ka masi, ka blang, ka muid bad u kyndad ki don ki reng kiba nep da kiba ki tur ia ki nongshun. U sniang u don ki bniat kiba nep bad khlaif katta katta bad u lah ban ialeh ha madañ wat ia

u khla. U hati u don u luta, ki bniat bad ki kjabat kiba u ialeh ia kiwei pat. U kulai u pyn-donkam da ki kjabat. Ki skei bad ki sier, namar ba ki kham tlot, ki lah pat ban shu mareh stet bad ki mrad kiba beh ia ki kim ju lap. U dieng-khied u don ki speh ha ka met jong u bad da kine u siat ia ki nongshun kiba mut ban pynmynsaw ia u.

Ki khñiang, la ki rit ruh ki ialeh hi ban iada na ki nongshun. U ngap bad u dkhew ki don ka sni da kaba ki kynthah ia ki nongshun. U dkhiew, ka thapbawa bad kiwei pat ki khñiang kiba don tnaw ki dait da ki tyngam kiba nep bad khlaiñ. U ñiangñiuh u don ki treng kiba pynskuiñ bad pynshitom ia kiba ktah ia u. Ki thapbalieh ki don ki thapniang da kiba ki lah ban shu her shane bad shatai. Ki don ki khñiang kiba ka rong jong ki ka iasyriem eh ia ki sla dieñg bad kumta ki nongshun jong ki kim lah iohi baba ki dem ha ki.

Ki bseiñ bad ki ñiangbshiah ki don ki bniat da kiba ki dait ia ki nongshun. Ki don ruh ka bih kaba shyrkhei eh. Don ruh shibun ki bseiñ kiba ialeh ia kiwei pat ki mrad da kaba shu kyllaiñ bad khum ia ki.

Ki sim ki ialeh tang da ka shyntur kaba nep jong ki ne da ki tyrsim. Ki thapniang jong ki ruh ki iarap ban iada ia ki da kaba ki thap ia kiba tur shajan.

Ki dohkha ki ialeh ia kiwei pat da kaba dait da ki bniat. Ki kharit pat ki stet ban jngi ha um shane bad shatai bad ki khaheh kim lah ioh satia ia ki.

-- ----
LYNNONG 32.

KA JINGSUMAR IA KI MRAD.

Ki mrad ki tip kumno ban sumar ia lade lane ia ki khun jong ki. Ki don kiba ai buiñ ia la ki khun. Kiwei pat ki wad jingbam kylleng kylleng bad ki bam na ka bynta ia lade bad ki wan rah ruh ia la ki khun rit. Ki mrad kim ju kham iap thngan. Ka mariang hi ka tip han ri bad bsa ia ki.

Hynrei ki don ki mrad kiba ngi ri ha iing ia kiba ngi khot ki jingri jingdub. Kine ki kynthup kum ia ki kulai, ki masi, ki blang, ki sniang, ki ksew, ki miaw, ki ngap, ki ñiang ryndia, ki syiar, ki han, ki sim. Ngi ri ia ki namar ki long kiba lah ban pynjuh bad kiba ai jingmyntoi ruh ia ngi.

Kine ki mrad ba ngi ri ha iing kim lah ban leit wad jingbam sha khlaw. Kumta ngi kiba ri ngi dei ban bsa ia ki. Namarkata ki donkam ka bam ka dih kaba biang bad ka jaka shong ban iada na u slap, ka lyer bad ka shit ka khriat.

Ngi ju bsa ia kine ki jingri jong ngi da ki jingbam kiba ki bang bad kiba iadei bad ki. Ia

kiba bam phlang kum ka masi, ka blang bad u kulai, ngi ai da u phlang. Ia kiba bam doh ruh ngi ai da ki doh tam kiba tad ba ngi lah ban thied na iew. Ki sim ki bang ia ki soh bad ki kynja symbai kum u kba. Ka jingpynshahthngan ia ki jingri ka long ka kam kaba sang. Ym dei ban leh kumta.

Ngi ju thaw ruh ka sem ne ka iing rit ba kin shong bad thiah mynmiet. Ki jingri kiba ia set ha sem ki sngewthuh ba ka dei ka iing jong ki. Lada ngi pyllait ia ki mynsngi, janmiet kin leit phai sha ka khlem da bakla lynti. Ka sem ka dei ban long kaba khuid bad kaba ai jingkoit jingkhiah ia ki.

Ka long ruh ka bym dei ban lehbein ia ki jingri. Ngim dei ban siat bein ne shoh bein ia ki khlem ka daw kaba biang. Ngi ju lap ba don napdeng jong ki khynnah kiba siat kai ia ki sim iing kiba kim bam satia. Kane ka long tang ka jinglehbein.

Mynta lei lei ki ia don ki doktor kiba dei ban sumar ia ki mrad. Haba shitom ka miaw, u ksew ne ka syiar ngi ju leit ialam sha ki bad ki ai ka dawai ban pyndih ia kine ki mrad kiba pang. Kumta ki mrad kim ju kham iap kulmar shuh.

Ki mrad ki ieit ia ki kynrad kiba ieit bad sumar ia ki. Ki sngewbha eh ia ki bad ki kloï ruh ban iada ia ki ha ki por kiba don ki jingma.

U ksew u ju ap ia ka iing na ki nongtuh bad riawnsiew. U iarap ruh ha kaba beh mrad. Ka miaw ruh ka sumar ia ka iing na ki khnai bad ki khñiang kiba pynjot ia ki iing bad bam ia u kba u khaw.

Ki ju don ki jaka ha kaba ki ri ia ki mrad baroh kat kiba ki lah ban ioh na kylleng ka pyrthei. Ia kine ki jaka ki khoi ka Su. Ka don ka wei ka Su ha Gauhati ha kaba ngi shem bun jait ki mrad bad ki sim kiba pher ba pher. Ki bsa bad sumar bha ia kine ki mrad. Katno ka long kaba sngewtynnad ban leit peit kai ia ki mrad ha ka Su. La set ia ki shi jait shi jait ha kawei ka kamra.

Ki briew kiba la shai bad la stad ki sngewtuh ia ka jingkordor jong ki mrad bad ki bsa bad sumar bha ia ki.

LYNNONG 33.

KA JINGSUMAR KHUID IA KA MET (1).

Baroh ngi kwah ban long kiba khlaiñ bad kiba koit ba khiah. Ngì kwah ban lait na kiba bun ki jingpang kiba pynshitom bad pynjynjar ia ngi. Khnang ba ngin long kiba koit ba khiah ngi dei ban sumar khuid ia ka sniehdoh, u shñiuh, ki bniat, ki tyrsim, ki khmat, ki shkor, ki jaiñ ki nep bad kiwei ki tiar kiba ngi pyndonkam.

Ha kane ka lynnong ngin iapeit shuwa shaphang ka sniehdoh. Ia ka bynta kaba shabar jong ka met jong ngi la sop da ka sniehdoh. Ha ka sniehdoh ki don bun bah ki thliw kiba rit eh kiba ngi khot ki thliw syep. Dei na kine ba ka jakhlia napoh ka met ka mih. U pum pum bad ki kynja tngit ki snoh bad pynjakhlia ia ka sniehdoh. Lada ngim pynkhuid ia kane ka jakhlia, ka sniehdoh kan sop ja ing bad kan set noh ia kine ki thliw syep. Kumta ka syep kam lait ban mih bad kan thaw jingpang hapoh ka met, bad kan pynmih ruh ki jingpang ñiangdait bad ki jynreiñ.

Kh nang ba ka sniehdoh jong ngi kan long kaba khuid, ngi dei ban sum ban sait man ka por ban pynkhuid ia ki tngit kiba don ha ka sniehdoh. Ki briew kiba shong ha ki ri kiba shit ki donkam ban sum shisien shisngi la kumno kumno. Ka daw ka long ba ka syep ka kham

mih bha ban ia kito kiba shong ha ki ri khriat. Ka um sum ruh ka dei ban long kaba khuid namar ba ka um kaba tngit ka nang pyntngit shuh shuh ia ka sniehdoh.

Ka um syaid bad ka sabon ki iarap ban pyn-khuid ia ka lati kaba mih na ka sniehdoh haba ngi syep. Teng teng ngi dei ban pyndonkam da u sohprew. Na ka bynta kiba koit ba khiah, kaba sum um pjiah ka pynkhlañ ia ka met. Mar iadep sum, ngi dei ban ñiad rkhiang bha ia ka met da ka jaiñ kaba khuid.

Haba ngi leit skul ngi dei ban bta ia la ka khmat bad ban sait ia la ki kti ki kjat. Kumjuh ruh ynda la janmiet, ngi dei ban sait biang ia la ki kti ki kjat. Haba ialehkai ne trei kam lei lei, ka syep ka mih bha bad ka pyntngit ia ka sniehdoh.

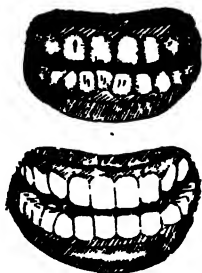
LYNNONG 34.

KA JINGSUMAR KHUID IA LA KA MET (2).

Ha kane ka lynnong ngin iapeit shaphang u shñiuh, ki bñiat bad ki tyrsim. Kine ruh ki long kiba donkam eh na ka bynta ka jingkoit jingkhiah jong ki met jong ngi.

U shñiuh jong ngi u long uba ju snoh eh ka tngit bad u pum pum. Namarkata ngi dei ban sait bha ia u da ka sabon bad ka umsyaid ar ne

lai sien shitaiew la kumno kumno. Ngi dei ban sumar bha ruh ia u ioh ki boi ki ksi. Ngi dei ban sait bad sad man la ka sngi khnang ba ka ksi kan ym ioh lad ban kha pylleng. Ym dei ban sad da ki snad kiba nep ba ioh ka mong ka snieh khlieh. Ngi dei ruh ban da sleh um-phniang khnang ba ka snieh khlieh bad u shñiuh kin ym tyrkhong. U shñiuh um san bha lada ngi phong ki tupia kiba khim bad bunsien u hap noh. Ngi lah ban phong tupia tang haba iaaid haba shit eh ka sngi.

KI BNIAT KIBA SNIEW BAD KI BNIAT KIBA BHA

Ki bniat jong ngi ki long kiba donkam shibun. Ka daw ka long ba ki iarap ha kaba ktha jingbam ba ka nierbah ka lah ban tylliat bha. Ngi dei ban pynkhuid ia ki man la ka sngi ban lait na ka jingpang bniat. Dei ban kynruh ktien tang shu lah bam jingbam ba ka jingbam kan ym sah kut ha ki bniat. Ka jingbam kaba sah kut ha ki bniat ka pyut bad ka pynmih ia ka

um ba long bih kaba bam ia ki bniat. Donkam ban kyrshut ia ki bniat tang shu khie mynstep bad shuwa ban thiah noh mynmiet.

Ki tyrsim ki don ha khmat jong ki shympriah kti bad shympriah kjat jong ngi. Ngi ju iohi ba ki khmat tyrsim ki iong, namar ki jakhlia ki sah kut ha ki. Ngi dei ban khap lyngkot bha ia ki. Ki tyrsim kiba jrong ki long kum ka jaka shong jong ki khñiang jingpang. Ka jingmlien ban shu dait ia ki tyrsim da ki bniat ka long kaba i jakhlia bad kaba mynsaw. Ki khñiang jingpang ki lah ban don ha ki tyrsim bad kumta kin ioh lad ban rung sha ka met jong ngi. Kumjuh ruh ngi dei ban khap ia ki tyrsim kjat ban lait na ka jingngit.

LYNNONG 35.

KA JINGSUMAR KHUID IÅ LA KA MET (3).

Ha kane ka lynnong ngin iapeit pat sa ia ki artylli ki dkhhot met kiba donkam bha bad kita ki long ki shkor bad ki khmat.

Ki shkor ki iarap ia ngi ban iohsngew. Haba ki shkor jong ngi kim treikam shuh ngi la kylla long kiba kyllut. Katno ngi shitom ban iakren ne iasngewthuh bad ki briew kiba kyllut. Hamar ba kut jong ki thliew shkor jong ngi ki don ki kynja snieh doh kiba stang kum i snep rynsun kiba ngi khot ki ksing shkor bad dei kine kiba iarap ia ngi ban iohsngew. Sha ki thliew shkor jong ngi ki ju rung ki pui pui lane ka tngit bad kine ki lang kum ka eitkor. Lada ngim pynkhuid bha ia kane ka eitkor, ki shkor jong ngi kin set kyllut. Ia kane ka eitkor ngi dei ban pynkhuid da u kynphad ne da i jaiñ iba jem. Ngim dei ban tynruh da ki dieng lane ki nar namar kin ki lah ban pynpei ia ka ksing shkor bad ki shkor jong ngi kin kyllut artad.

Teng teng haba ngi sum ka um ka lah ban rung sha ki tyndong shkor jong ngi. Dei ban niad tang da u kynphad lane da i jaiñ jem. Ka um kaba sah ha ki tyndong shkor ka iakhleh bad ka eitkor bad ka pynmong bad pynmih ksuid ia ki

shkor. Lada ngim sumar bha ngi lah ban kyllut bad lada pyut ki shkor ngi lah ruh ban iap.

Ki khmat jong ngi pat ki iarp ia ngi ban iohi. Haba ngi matlah ka pyrthci baroh kawei ka shu dum ngaiñ. Ngì dei namarkata ban sumar bha ia ki. Ngì dei ban bta khmat ar ne laisien shisngi. Ka um lhriat ka iarp ban pynbha ia ki khmat. Ngim dei ban ialehkai ne treikam ha ki jaka kiba pum pum. Lada rung pum pum ne thngiat, ngi dei ban weng da i jaiñ iba jem mom mom ba un mih shabar ne sah kut ha ka jaiñ. Kaba kyrshut ia ki khmat jong ngi da ki kti ka lah ban pynphler ia ki pyllew khmat bad pynmatlah ia ngi. Haba don ka jingshitom khmat, ngi dei ban phah peit ne phah sumar ha u doktor. Ngim dei ban shu tah dawai hi ba ioh kan long bih pynban. Ngim dei ruh ban shah ha ka tdem ding ne ban pule kot ha ki jaka kiba duna ka jingshai. Ka jingshitom ki khmat ka thaw bun jait ki jingshitom ha ka met kum ka jingking khlieh, ka jingprie bad ka pynraikhoh ia ngi.

LYNNONG 36.

KA JINGSUMAR KHUID IA LA KA MET (4).

Ha kanc ka lynnong ngin iakren shaphang ki jaiñ ki nep bad ki tiar ki tar kiba ngi pyndonkam man la ka sngi. Kine ruh ki don ka jingiadei kaba khraw bad ka jingkoit jingkhiah ka met jong ngi.

Ki jaiñ kiba khuid ki long kiba donkam na bynta ka jingkoit jingkhiah ka met. Ia ki sopti kiba ngi phong hapoh ngi dei ban bujli kham bunsien namar ba kine ki sopti ki kjit ia ka syep bad kiwei kiwei ki jakhlia na ka met. Ki sopti kiba jakhlia ki pynmih ia ka jingiwkhong. Haba ngi sait ia ki ngi dei ban pdem shuwa ha ka umkhluid namar ba ka umkhluid ka lah ban pyniap ia ki khñiang jingpang kiba lah ban snoh ha ki jaiñ.

Ki jaiñ kiba ngi phong halor pat ki kylla jakhlia na u pum pum bad na ka jingbit tngit. Shuwa ba ngin thiah ngi dei ban law noh ia ki jaiñ ba ngi phong mynsngi bad ban phong da ki jaiñ phong thiah kiba khuid. Ki jaiñ kiba tngit ki lah ban thaw bun jait ki jingpang sniehdoh.

Ia ki jaiñkup bad jaiñsiang thiah ngi dei ban thad ha ka sngi. Ia ka tusok bad syngkhlieh ruh dei ban thad sngi teng teng. Ia ki jaiñ siang thiah, sop syngkhlieh bad sop rajai ngi dei ban sait noh tang shu jakhlia.

Khna g ba ngin long : iba koit ba khiah ngi dei ruh ban sumar khuid ia ki tiar ki tar baroh kiba ngi pyndon kam. Ki kot ki sla kiba ngi pule, ki kopi ki sleit kiba ngi thoh bad ki pla kot kiba ngi thep ia ki ki dei ban long kiba khuid. Teng teng haba ngi thoh jingthoh ngi ju dait ia u let ha ka shyntur. Kane ka long kaba sniew shibun namar ba u let u long ka bih kaba sniew ia ka met jong ngi. Ka miej bad ka shuki khreh kot ruh ki dei ban long kiba khuid. Kumta ka dei ban long bad kiwei kiwei ki tiar kiba ngi pyndonkam.

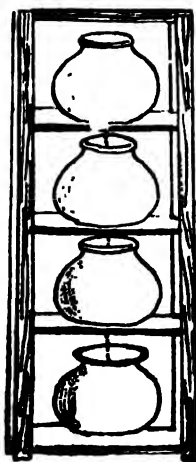
LYNNONG 37.

KA JINGSUMAR KHUID IA KA UMDIH.

Ka um ka long kaba kordor haduh katta katta ia ngi. Ngim lah ban im khlem ka um. Ngi pyndonkam ia ka ha kaba dih, shet jingshet, sait jaiñ ne khlieng jingkhlieng bad ha kaba sum ba sleh. Ka met jong ngi kam lah ban im khlem ka um. Ka um kaba ha ka met jong ngi ka ju mih noh shabar lyngba ka syep, haba ngi pynhiar mynsiem ne haba ngi leit shabar. Namarkata ngi dei ban dih shibun ka um ban pyndap ia kaba duna.

Ka um kaba khuid ka long kaba lait na kiei kiei kiba long bih bad mynsaw ne na ki khñiang jingpang. Teng teng haba ngi tong ia ka um na wah, ngi shem ba ka sngur bha khliir khliir; hynrei ki lah ban don ki khñiang jingpang kiba rit ha ka kiba lah ban long ka jingma ia ki met jong ngi.

Ia ka umdih lah ban pynjakhlia da ka jingpyndonkam ki briew ia ki khiew tong kiba jakhlia ne da kaba ki iasait jaiñ ne khlieng jingkhlieng hajan ka jaka tong um. Ka um kaba khuid eh dei ka um slap.

KI MAW.

KI MAWRIA
BAD U SHYIAP.

U RNGA

KA UMKHUID.

Ki briew kiba pyndonkam ia ka um pung ne um wah ki donkam ban da jiar shuwa ia ka. Kawei ka rukom jiar um ha ka ri India ka long

da kaba ki pyndonkam 4 tylli ki khiew ne khra khyndew. La buh ia kine ki khra da kaba pynshong uwei halor uwei pat. Ha ki lai tylli ki khra kiba ha jrong, don ki thliew kiba rit ha trai ba ka um kan jaw. Ia ka um kaba jakhlia la theh ha u khiew uba nyngkong ha uba la thep da ki maw. Ka um ka jaw sha u khra uba ar bad ki jakhlia kiba beh ki sahkut noh. Ha u khra uba ar pat, don shisyrtap u shyiap bad shisyrtap u mawria uba rit. Hangne ruh ki jakhlia kiba dang sah ha ka um ki sahkut ha u shyiap. Ka um ka jaw pat ha u khra uba lai. Ha une u khra don u rnga uba la tylliat ni bha. Ki jakhlia kiba rit eh kiba dang sah ha ka um ki sahkut ha u rnga. Ka um kaba jaw sha u khiew uba saw ka long kaba la bit ban dih. Kane ka rukom kam da long kaba lah eh ban shaniah namar ki khñiang jingpang ki dang lah ban sah ha ka um kaba don ha u khiew uba saw.

Kaba bha eh ban sumar ia ka umdih ka long ban shu shet ia ka um haduh ba kan. da thnam bha bad ban buh pat ia ka ha ki khiew kiba khuid. Dei ban da tap bha ruh ia ki. Kawei pat ka lad ban pynkhuid ia ka um ka long da kaba ber da ka dawai kaba ngi lah ban ioh na ki doktor.

Ki jingpang kiba ngi lah ban ioh na kaba ngi dih ia ka um ka bym khuid ki long ka jingpang iap them, ka suh-ot, ka pynhiar, typhoid bad ki jingpang sniehdoh bad boiwieh.

LYNNONG 38.

KA LYER KABA KHUID.

Ngim lah ban im khlem ka lyer ruh. Lada ngin pyrshang ban kan mynsiem shiphang, ngin lap ba ka long kaba eh katta katta. Haba ki briew ki iap khlem lyer ngi ong ba ki iap op. Ka lyer khuid kaba ngi ring mynsiem ka iarap ban pynkhuid ia ka jakhlia na ka snam bad ka lyer jakhlia ka mih pat haba ngi pynhiar mynsiem.

La pynjakhlia ia ka lyer ha ki bun rukom. Ka tdem ding, ki pum pum, ki khñiang jingpang bad kiwei kiwei pat ki jakhlia ki pyntngit ia ka lyer. Ka jingsma iwkhong na ki met kiba pyut ruh ka pynjakhlia ia ka lyer.

Ka long kaba mynsaw lada ngi shong slem ha ki kamra kiba khapngiah namar ba ka lyer kaba don hapoh iing ka la kylla jakhlia da ka jingpynhiar mynsiem. Ha ki kamra kiba bun

briew kum ha ki jingialang paitbah, ngi shem ba ki briew ki ju ioh pang khlieh, king khlieh lane iapler, bad prie. Kito lei lei kiba shong ba sah ha ki kamra kiba khapngiah ki duh bor ka met, kim ju ioh thiah suk, kim bang ban bam ban dih, ka kpoh kam tylliat bha bad ki shu i blaid blaid.

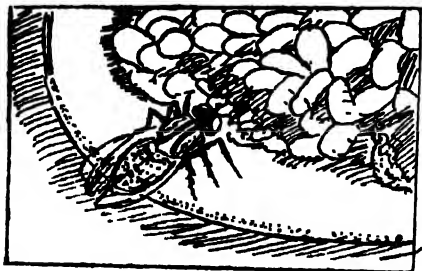
Ki jingpang kiba ngi lah ban ioh da kaba ring mynsiem ia ka lyer jakhlia ki long ka pang iapthem, ñiangthylliew, typhoid bad jingpang bam pong ne T. B. Ka daw ka long ba ka lyer ka kit ia ki khñiang jong kine ki jingpang.

Ka lyer kaba ngi ring mynsiem ka dei ban long borabor kaba khuid, namar ka long kum ka dawai kaba pynkhlañ ia ka met jong ngi. Ngi dei ban plie ia ki jingkhambah bad jing-khangit jong ngi khnang ba ka lyer khuid kan lah ban rung. Haba ngi don ha ki kamra kiba la khang kut, ngi tang shu sngewkhia bad king ka khlieh, ngi dei shisyndon ban plie ia ki jing-khang. Ngim dei ruh ban khang ia ki jingkhambah bad jingkhangit jong ki kamra skul jong ngi khnang ba ngin ioh lyer kaba khuid.

Hadien ba ngi la set ia lade ha ki kamra skul baroh shisngi, ngi dei ban ioh ka lyer kaba kham khuid. Namarkata ngi dei ban ialehkai lane iaid kai janmiet ha ki jaka kiba khuid bad pyngngad bha.

LYNNONG 39.

KA JINGBAM KABA KHUID.

Kumba ka motor kar ka donkam ia ka petrol ba kan lah ban khih bad tyllun, kumta ruh ka met jong ngi ka donkam ia ka jingbam. Ka jingbam kaba ngi bam ka thaw snam, ka tei ia ki dohksah bad ka ai jingshit ia ka met. Khlem ka jingbam ngin kylla raikhoh bad ring swai bad ngi lah ban ioh ki jingpang kiba bun rukom.

Ka met u briew ka donkam ia ka jingbam kaba khuid bad ba bha. Don shibun eh ki jingbam kiba tei ia ka met kum ka ja, ka doh, u phan, u riewhadem, u krai, ka pylleng, ka dud, ki jhur ki jhep bad ki soh ki pai.

Ka jingbam ka dei ban long kaba khuid. Ki khñiang jingpang ki ioh ban rung ha ka met u briew ha ka jingbam. Dei ban da bha ia ki

jingbam baroh na ki skaiñ, na u pum pum bad ki khñiang jingpang Ngim dei ban thied jingbam khutia kiba shu phriang ha iew ne harud lynti khlem da tap bha. Ngim dei ruh ban bam ka jingbam kaba la sah ne kaba la sma. Ki khñiang jingpang ha ka lyer ki la lah rung ha ki bad kim long shuh kiba khuid. Kumta ruh ngim dei ban bam ia ki soh ne ki jhur kiba la sdang pyut.

Ka jingbam kaba ngi bam ka dei ban long kaba ngi la shet bha. Shuwa ba ngin bam ngi dei ban da thet bha ia ki kti bad sait khuid bha ia ki pliang. Ngi dei ban bam suki bad ktha bha ia ka jingbam khnang ban iarap ia ki snier ban tylliat ia ka jingbam ba kan kylla snam.

Ia ki jingbam baroh kiba ngi shet ngi dei ban peit ba ki long kiba khuid. Ki jhur kiba ngi shet ki dei ban long kiba la da jied bha ban lait na ki khñiang bad weng noh ia kiba la i pyut. Haden kata ngi dei ban da sait bha ia ki. Kano kano ka jingbam kaba ngi la i artatien ba kam long kaba khuid, ngim dei shuh ban shet ne bam. Lada ngi bam ka jingbam kaba jakhlia, ngi lah ban ioh pynhiar lane suh kpoh bad kiwei kiwei ki jingpang kiba lah ban pyntlot ia ka met jong ngi.

LYNNONG 40.

KI JINGMLIEN.

Naduh ba ngi dang khynnah ngi dei ban hikai ia lade ha ki jingmlien kiba bha. Ki jing-

mlien kiba bha kiba ngi la hikai naduh dang khynnah kin iarap ia ngi ynda la rangbah ruh. Naduh ba ngi dang khynnah ngi dei ban kiar na baroh ki jingmlen kiba sniew bad ba ngi dei ban pynioh ha lade tang ia ki jingmlen kiba bha, kiba donakor bad kiba pynkhlañ ia ki met jong ngi.

Ki don katto katne ki jingmlen kiba sniew kiba pynmysaw ia ngi bad namarkata ngi dei ban kiar na ki: -

1. Ngim dei ban ñiad ne pynkhuid ia ki sleit jong ngi da ka umbiah ; hynrei ngi dei ban ñiad ia ki da ka jaiñ kaba sngem.

2. Ngim dei ban bam jingbam khlem da thet kti. Kane ruh ka long kaba mynsaw namar ki khñiang jingpang bad ki tngit kiba bit ha ki kti jong ngi ki lah ban rung lang ha ka met ryngkat bad ka jingbam.

3. Ngim dei ban biah kulmar kat shaba lap. Kane ka long kaba i khlemakor eh. Lada don jingpang lei lei kan long kaba mynsaw ia kiwei pat. Dei ban biah borabor ha ka jaka ba la buh kyrpang.

4. Ngim dei ban ñiad ia ki kti kiba tngit ha ki sopti poh ne jaiñ tapmoh; hynrei ngi dei ban pynmlen ban ñiad ia ki da ka rumal ne ka jaiññiad ne towel.

5. Ngim dei ban kbum ne dait kai ia ki tiar ki tar ha ka shyntur kum u let, ki marbl,

ki klip, ki ksai, ki dieng. Kane ka long ka jingmlien kaba da sniew eh. Da lei lei ngim bit ban ktha kai ia ki kot ki sla.

6. Ngim dei ban ialehkai ha ki jaka kiba ktieh ne ban iasyntuid kai ha ki nala ne nur um kiba jakhlia. Kane ka lah ban pynmih ki jingpang ñiangdait kiba shyrkhei eh

7. Ngim dei ban pule kot ha ki jaka kiba dum ne duna jingshai namar ba ka pynsniew ia ki khmat.

8. Ngim dei ban khie sngi, ban leh jaipdeh bad ban leh tngit namar ba ka pynsniew ia ka met bad ia ka jingkoit jingkhiah.

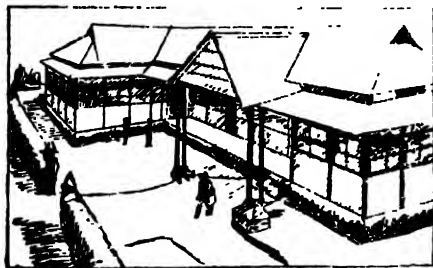
LYNNONG 41.

KA ÌINGSKUL BAD KA PHYLLAW JONG KA.

Katno ngi ju sngewsarong haba ka ìingskul jong ngi ka long kaba khuid bad itynnad. Dei ha kane ka ìingskul ba ngi ioh ki jinghikai kiba kordor. Kumta ngi dei ban ñiewkor bad sumar khuid bha ia ka. Ka ìingskul kaba khuid ka wallam ruh ha ngi ia ka jingkoit jingkhiah.

Don katto katne kiei kiei kiba ngi kum ki khynnah skul ngi lah ban pynkhuid bad pynitynnad ia la ka ìingskul bad ka phyllaw jong ka.

Shuwa ban long skul, ngi dei ban sar bha ia ka madan jong ka kamra klass bad ban pynkhuid bha ia ki pum pum bad ki snur thapbawa. Ngi dei ban fiad bha ia ki pum pum na ki desk, ki ben shong, ki shuki bad ki miej. Ngim dei ban pynmlien ban ialehkai hapoh skul, ban iuh ia ki desk bad ki ben. Kane ka long ka akor kaba sniew kaba ngi dei ban pynduh.

Don ruh na ngi kiba mlien ban thoh kai ne pynjakhlia ia ki desk ne kynroh biar bad ot ruh da ki tari ia ki ben. Don ruh kiba pynpra ia ki biar bad pynpait ia ki it. Kane kam long ka akor ki khynnah skul. Ngi dei ban pynkhuid bha ia ki it bad ki jinghang, ia ki biar bad ia baroh kiba don ha ka kamra.

Ngim dei ruh ban bred jakhlia jakhlaid kum ki kot jot ne snep soh ha ka kamra skul. Ngim dei ruh ban synreit sia ne biah kulmar ha madan. Ngi dei ban don kawei ka jaka kaba kyrpang ban bret ia ki fiut, ki kot lyngkhot bad kiwei kiwei ki jakhlia.

Ka phyllaw skul ruh ka dei ban long kaba khuid bad itynnad Ngi dei ban sar bad pynkhuid ia ki ñiut ki ñier baroh. Ngi dei ruh ban thung ki syntiew kiha itynnad sawdong ka phyllaw iing-skul bad ki dieng de ban kah tngen haba shit ka sngi. Ngi dei ban pynkhuid bha ia ki nur ne nala um bad ban ym ai lad ia ki jakhlia ban lang hajuh. Ka long ruh kaba bha ban ker ia ka phyllaw skul khnang ban ym ai lad ia ki masi, ki blang, ki ksew ne ki syiar ban wan leh jakhlia ne pyntngit ia ka phyllaw.

— — —

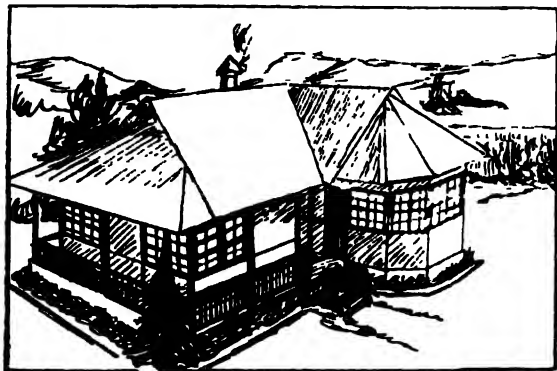
LYNNONG 42.

KA JINGSUMAR KHUID IA KA IING KA SEM.

Ka iingshong ka long kaba donkam eh ia ngi. Ka iada ia ngi na u slap bad ka lyer bad na ka jingshit ne jingkhriat. Ka iing kaba khuid ka ai ruh ha ngi ia ka jingkoit jingkhiah. Namar-kata ngi dei ban sumar khuid bha ia la ka iing ka sem.

Ka iingshong jong ngi ka dei ban long kaba ioh lyer khuid bad ka jingshai. Ka dei ban long kaba dei sngi bha bad kaba don hajan ka jaka ba lah ban ioh ka umdih kaba khuid. Ka dei ban long kham pajih na ki kynja sem masi, sem blang ne sem syiar. Ki kamra ki dei ban don

bun tylli ki jingkhängit khnang ba ka lyer khuid kan ioh rung bad ka lyer jakhlia kan mih noh shabar lyngba jong ki.

Ngi dei ban sar ia ka la kumno kumno arisien shisngi. Ka iingshetja khamtam ka dei ban long kaba khuid bad ban sar ia ka man ba donkam. Ngi dei ban pynkhuid bha ia ki khrum jingthiah bad ki jaka kyrdong baroh. Ia ka madan dei ban sait khuid shisien shitaiew bad kumjuh ruh ia ka jingbuh um bad kamra sum. Ngim dei ban lum jakhlia ha iingshetja.

Ngi dei ban ñiad bha ia ki miej, ki shuki, ki mula bad ki lyngknot khnang ba kin long kiba khuid bad kiba lait na ki simad ne ñiangtyrpaid. Ia ka biar dei ban ñiad pushara bad ia ki dieng ruh ban ñiad rong la kumno kumno shisien shisnem. Ym bit ban buh tiar shibun khamtam ha ka kamra thiah.

Ka phyllaw iing jong ngi ruh ka dei ban long kaba khuid bad itynnad. Kan long kaba bha lada ngin thung khyndiat tylli ki dieng kham ha pajih na ka iing. Ngi dei ruh ban thung syntiew ban pynitynnad ia ka iing ka sem. Ngi dei ban sar khuid ia ki ñiut ki ñier na phyllaw bad bret sha ka thliew sbob ba la tih jngai na ka iing bad ban thang da ka ding. Ki kynja sañium ha phyllaw ne harud iing kim long kiba bha namar ki long ka jaka rieh jong ki khñiang, ki bseiñ, ki kaiñpyrjong bad ki mait. Khnang ba ki skaiñ bad ki pyrjong kin ym ioh lad ban kha pylleng, ngi dei ban pynkhuid ia ki nur um bad theh da ka dawai pyniap khñiang.

Ka iing ka sem kaba khuid ka ai ia ngi ka jingkoit jingkhiah bad ka jingsuk jingkmén. Ngi kham lait na kiba bun ki jingpang bad ki met jong ngi kin long kiba khlaiñ bad kiba koit ba khiah bha.

-- -- --

LYNNONG 43.

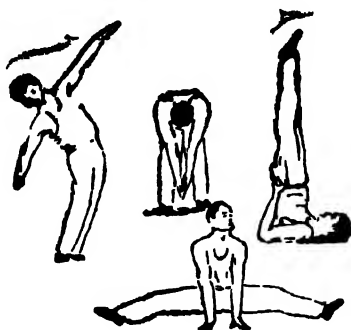
KA JINGPYNKHIH IA KA MET.

Lada ngi don ka kor suhjaiñ bad ngi iehnoh ia ka sha kyndong khlem pyndonkam, kan kylla sarang bad kan ym lah khieh bha shuh. Kumjuh ruh, lada ngim pynkhih ia ka met bad ia ki bynta jong ka man la ka sngi, ki dohksah jong ka met kin kylla tlot. Ki briew kiba trei ba ktah ki khlaiñ ka met ka phad hynrei ki briew kiba shu shong suk ki kylla tlot bad jaipdeh.

Ngi donkam ban pynkhih ia ka met, na ka bynta kine ki daw harum:—

1. Haba ngi pynkhih ia ka met, u klongsnam u kham tied stet, bad kumta ka snam ka iaïd bha ha ka met baroh kawei.

2. Ka jingpynkhih ia ka met ka iarap ia ka jingpynhiar mynsiem namar ka lyer khuid ka ioh ban rung kham kloi ha ki tor ban pynkhuid ia ka snam.

3. Ka jabieng jong ngi ruh ka khlaïñ bad ka proh bha. Ki thied jabieng ki kham stet ban trei kam; kumta haba ngi pule kot, ngi kloi ban kynmaw.

4. Ka jingpynkhih ia ka met ka pyneh bad pynkhlaïñ ia ki dohksah jong ka met.

5. Ka jingpynkhih ia ka met ka pynmih ia ka syep kaba long ka jakhlia jong ka met bad kumta ka jingmih syep ka sait ia ka jakhlia jong ka met.

6. Ka nierbah bad ki snier ruh ki lah ban tylliat ia ka jingbam haba ngi iai pynkhih ia la ka met.

Don bun ki lad da kaba ngi lah ban pynkhih ia ki dkhot met jong ngi. Haba ngi treikam ha iing ha sem kum kaba pynkhuid iing, puh kper, kit jingkit, rah um, ka iarap ha kaba pynkhih ia ka met bad ban pynch pynkhlañ ia ki dohksah. Ki jingialehkai kum kaba ialeh phutbol, kaba iabeh, iahai, iajngi bad iamareh ki pynkhlañ ia ki dkhot met. Ki jinghikai bad ka drill kaba ngi ioh ha skul ki pynkhlañ ia ngi bad ki iarap ruh ban pynlong ia ngi kiba iaryntih bad kiba kohnguh ha kiei kiei baroh.

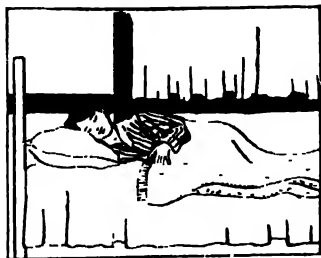
Haba ngi leh khlañ kumne, ngi dei ban kynmaw ba ngim bit ban pynkhih ia la ka met shaba palat ka bor. Ka jingtreikam than ne ialehkai than ka lah ban pynsniew pynban ia ka met. Ngi dei ban long kiba leh adkar ha kiei kiei baroh.

LYNNONG 44.

KA JINGIOHTHIAH.

Kumba ka long kaba donkam ia ngi ban pynkhih ia ka met, ka long ruh kaba donkam ban ioh ka jingshongthait. Lada ngi shu pyntreikam sah

ia ki dkhot met, kan pyntroiñ ia ki bad kan wallam shibun ki jingsniew bad jingmynsaw. Namarkata ngi donkam ruh ia ka por ban shongthait.

Ngi ju shongthait khyndiat por mynsngi bad janmiet, hynrei ngi donkam ban thiah mynmiet khnang ban pynjahthait bha ia ki dkhot met hadien ba la trei baroh shisngi. Ka por mynmiet ka long ka por kaba bha ban shongthait. Ki khynnah bad tymmen ki donkam ka por thiah kham bun kynta.

Ngi donkam eh ban thiah mynmiet khnang ba ngin ioh pat ia kata ka bor kaba ngi la pynlut ha ka por ba ngi treikam baroh shisngi da ka bor met ne da ka bor jabieng. Ki dkhot met jong ngi ki ioh shongthait ha ka por ba ngi iohthiah bad kumta ki ioh bor pat.

Ngi dei ban thiah dang kloï bad ban khie pat dang step. Kito kiba ju thiah miet bad khie sngi, ki pynsniew suki suki ia la ka met. Ngi dei ban kynmaw ia kane ka jingrwai:--

Kaba thiah dang shai khie dang step,
 la ka met ka pyngkhlañ bad jabieng ka
 pyngnep.

Khnaŋg ba ngin iohthiah bha mynmiet, ngi
 dei ban trei ban ktah bad ban long kiba smat ba
 sting mynsngi. Ngi dei pat ban khie dang step.
 Ka por mynstep ka long ka por kaba kordor eh.
 Ngi kham lah ban spel kot ha kane ka por namar
 ba ka jabieng jong ngi ka dang khlañ bad dang
 pyngngad bha.

Haba ngi kiew ha jingthiah, ngi dei ban
 phong da ki jaiñphong thiah kibi khuid ba la buh
 kyrpang. Ka kamra thiah ka dei ban long kaba
 khuid bad kaba ioh lyer bha. Ym dei ban buh
 shibun ki tiar ha ka kamra thiah. Ki nep bad ki
 jaiñsiang thiah ki dei ban long kiba khuid. Dei
 ban thad ia ki man ka por ha ka sngi. Kumjuh
 ruh, ngi dei ban da sait shuwa ia la ka khmat bad
 ki kti ki kjat shuwa ba ngin kiew ha jingthiah.
 Ym dei ban bam jingbam shibun shuwa ban thiah.

Ka jingkoit jingkhiah jong ka met jong ngi
 ka shong shibun haba ngi nang ban pyndonkam
 bha ia ka por thiah mynmiet.

LYNNONG 45.

KA RUKOM PYN SHONG IA LA KA MET.

Ia ka met u briew la kyrshan da ki shyieng naduh khlieh haduh kjat. Ki don kumba 200 tylli tam ki shyieng ha ka met u briew. La sop pat ia ki da ki dohksah. Lada ngim don shyieng, ngin ym lah ban ieng, ban shong ne ban ia id bad ban mareh. Ki shyieng jong ki khyllung bad ki khynnah ki long kiba dang jem bad katba ki nang san ki ruh ki nang heh, nang wan dur bad nangeh. Khnang ba ka met kan ym sniew dur ngi dei ban peit bha ba ki shyieng kin san ryntih bad itynnad bha naduh ba ngi dang rit.

Namarkata ngi dei ban hikai ban pynmlien ia ka rukom kaba dei haba ngi shong, haba ngi ieng, haba ngi ia id bad haba ngi trei ngi ktah. Bunsien ngi shem ba ngi shait thait klo i haba ngi trei ia kano kano ka kam. Ka daw ka long ba ngim pynshong beit ia ka met kumba ka dei ban long. Lada ngi pynmlien ban ia id ban ieng bad

ban shong ha ka rukom kaba dei, ka met jong ngi kan long kaba wan dur itynnad bad kaba koit ba khiah. Ngi dei ban kynmaw ia kine ki 3 tylli ki aifn harum ba ngi lah ban pynshong beit bha ia la ka met:—

1. Haba ngi shong, ngi dei ban kynmaw ba ka met kan beit bha. Ki kjat kin shong skhem ha madan bad ka khlieh kan mied khyndiat.

2. Haba ngi ieng, ngi dei ban ai ba ka jingkhiah jong ka met kan shong ha baroh artylli ki kjat. Ka met kan beit, ka khlieh kan mied khyndiat, ka shadem kan wan shakhmat bad ka kpoh kan leit shadien khyndiat.

3. Haba ngi iaide ruh, ym dei ban pyndem ia ka met ne buh ki kti ha ki pla. Kane ym tang ba ka long kaba i khlemakor, hynrei ka pynbakla ia ka jingsan jong ka met.

Ngi ki khynnah skul ngi pynlut bun kynta ha kaba shong ha ki ben ha skul man la ka sngi. Ngi dei ban kynmaw ban shong pynbeit ia la ka met. Lada ngi pynkdor ia ka met, ka lyer kaba ngi ring mynsiem kam lah ban rung bha sha ki tor ban pynkhuid ia ka snam. Ngi lah ban pang shadem bad ioh kiwei de ki jingpang. Haba ngi thoh jingthoh ne pule kot da dem, ngi pynran ia la ka met bad ki snier ruh kim lah ban tylliat bha ia ka jingbam bad ban trei ia la ka kam. Kane ruh kan pynmih bun ki jingpang.

LYNNONG 46.

KI JINGPANG.

KA JINGPANG SHIPAI BAD PANG
KHLIEH.

Katno ka long kaba sngewtynnad bad sngewkmen ban don ka met kaba koit ba khiah bad kaba lait na ki jingpang; katba ki jingpang pat ki pynshitom, pynkhuslai, pynjynjar bad pyntlot ia ka met jong ngi. Ngi sngewlem eh haba ngi iohi ia ki nongpang ba ki shitom bad ud khuslai.

La pynlong ia ki jingpang da ki khñiang jingpang kiba rit ch. Kine ki ioh ban rung hapoh ka met u briew na ka jingbam, ka umdih, ka jingring mvnsiem ia ka lyer kaba jakhlia bad lyngba ka sniehdoh. La ju rah ruh bunsien ia kine ki khñiang jingpang da ki skaiñ, ki pyrjong ne da ki jakhlia kiba mih na u nongpang.

Ka don ka jingpang kaba kynrei bha kaba ki khot ka jingpang Shipai. Kane ka long ka jingpang kaba iasyriem ia ka khieshoh kem khriat. Ki ju khot ruh ia ka ka Flu (Phlu). Ki briew kiba ioh ia kane ka jingpang ki don ka khieshoh kaba jur bad ka jingpang khlieh kaba pynshitom eh. Ki mat ki pung jong ki ki ktha bad ki nongpang ki i tlot katta katta.

Ka long ka jingpang kaba iabit bha. Ka lah ban kem bun ngut ki briew hapsedng khyndiat por. Ka jingpang kam da long kaba mynsaw eh, hynrei lada ngim sumar bha haba ka dang sdang, ka lah ban bat slem ia u nongpang. Nalor kata ka lah ban thaw pat da kiwei pat ki jingpang shit kiba mynsaw.

Ia ki nongpang dei ban pynthiah kyrpang. Ia ki jaiññiad khmut ñiad khmat dei ban thang noh. Dei ban pynkyrpang ruh ia ki tiar bam tiar dih jong u. Dei ruh ban shu thiah katto katne sngi bad ban bam ki jingbam kiba synlar. Ki don ruh ki kuli dawai kiba khlain bha ban iarap ia u nongpang bad lah ban ioh ia kine na u doktor. Ki briew kiba ioh ia kane ka jingpang ki tlot bha wat haba ki la koit na ka jingpang. Ki donkam, namarkata, ban ioh ka jingbam kaba bha ka ban pynkhlain ia ki.

Kawei pat ka jingpang kaba kham kynrei bad kaba kem bad khynnah bad tymmen ka long ka pang khlieh. Kane ka kham jia ha ki por khriat haba shah slap ne haba shah than ha ka jingshit jong ka sngi. Ka sdang da kaba synriah bad mih um na ka khmut bad ki khmat.

Ka long ka jingpang kaba iabit bha. Lada u nongpang u synriah ne jyrhoh, ki khñiang jingpang ki mih shabar bad phriang ha ka lyer. Kiba. ring mynsiem ia kata ka lyer ki ioh kem ia kane ka jingpang. Lada sumar bha, u nongpang u lah ban koit noh tang hapsedng khyndiat sngi.

Kam da pynshitom eh ia u nongpang, hynrei dei ban shu sumar bha ia ka ba ioh ka thaw pat da kiwei ki jait jingpang kiba kham eh. Ia u nongpang dei ban pynkyrpang khamtam na ki khyannah bad khyllung.

LYNNONG 47.

KA JINGPANG ÑIANGPYRSIT BAD ÑIANGTHYLLIEW.

Ha kane ka lynnong ngin iakren shaphang ki jingpang kiba ngi lah ban iohi ia ki dak jong ki shabar ka sniehdoh.

Ka jingpang ñiangpyrsit ka long kawei na ki jingpang kiba kham kynrei. La pynlong ia ka da ki khñiang jingpang. Ki mih ki kynja pyrshen kiba rit ha ka khmat bad ha ka met u nongpang baroh kawei. Ynda kine ki la tyrkhong bad khoh, ki long kiba mynsaw na ka bynta kiwei pat. Lah ban rong noh ia ki da ka lyer. Ki lah ban rung pat ha ka met u brieve da kaba ring mynsiem ia kata ka lyer ne bam bad dih lem ia ki ha ka jingbam jingdih jong u.

Kane ka jingpang ka kham ktah ia ki khyannah rit. Lada ym sumar bha ka lah ban thaw da kiwei pat ki rukom jingpang kiba mynsaw. Ka long ka jingpang kaba iabit bha khamtam hapteng ki khyannah. Kumta dei ban

pynthiah kyrpang ia ki nongpang. Ia ki nongpang ym dei ban pynshah khriat. Dei ban ai da ki jait jingbam kiba synlar. Ialeh katba lah ban pynsuk ia ki nongpang.

Ka jakhlia na ka ka khmut ne shyntur ka long kaba dap da ki khñiang jingpang. Kumta dei ban sumar bha ba ki khñiang jingpang kin ym phriang kylleng. Ki jaiññiad khmat bad shyntur ki dei ban long da ki kynja jaiñ jot khnang ba lah ban thang noh tang shu la lah pyndonkam ia ki. Ka jingpang hi kam da pynshitom eh ia u nongpang.

Kawei ka jingpang kaba shyrkhei ka long ka jingpang ñiangthylliew. Ka long ka jingpang kaba iabit bha. Ki khñiang jingpang ki ioh rung ha ka met u briew da kaba u nguid lang ia ki ha ka jingbam jingdih ne ring mynsiem ia ka lyer kaba don kine ki khñiang jingpang. Ha ka met jong u nongpang ki mih ki kynja pyrshen. Ka ksuit kaba mih shabar bad ka sarew ne ka snep jong kita ki pyrshen kiba long prum bad ba la tyrkhong ki kit ia ki khñiang jingpang. Ki khynnah ki kham kem kloi ia kane ka jingpang. Ka long ka jingpang kaba ma katta katta bad lada ym lah ban sumar kloi ia u nongpang u lah ban iap tang hapdeng khyndiat sngi.

Dei ban pynkyrpang shisyndon ia u nongpang. Yn bit ban pyndonkam lang ia ki tiar ba la pyndonkam ma u. Ia ki jakhlia kiba mih na u dei ban tep ne thang. Dei ban sumar

bha ha kane ka liang khnang ban da ia ki khñiang jingpang ba kin ym ioh ban saphriang kylleng sawdong ha ka lyer ne ka jingbam jingdih.

Ka lad kaba bha tam ban iada ia lade na kane ka jingpang ka long ban shah tika noh kloi kloi bad kumjuh ia kiba ha iing ha sem baroh. Ia kane ka dawai tika la shem da uwei u doktor ba pawnam na Bilat uba kirteng u Doktor Edward Jenner.

LYNNONG 48.

KA JINGPANG KPOH BAD KA KHOLERA.

Ha kane ka lynnong ngin iakren shaphang ki jingpang kiba ju ktah ia ka nierbah bad ki snier haba ngi bam jingbam kulmar.

Kawei ka jingpang kaba ngi kham ioh ka long ka jingpang suhkpoh. Kane ka jingpang suhkpoh ka long kaba kham kem khamtam ia kito kiba tlot ka nierbah naduh ki khynnah haduh ki tymmen. La pynlong ia kane ka jingpang bun-sien na kaba ngi bam ia ki jingbam kiba la sniew ne ki bym lah ban tylliat ha ka nierbah. Teng teng ka jingsuhkpoh ka mih na kaba bam palat than ne haba ngi bam bun jait ki jingbam ha kajuh ka por. Ngi ju ioh suhkpoh ruh haba ngi bam ia ki kynja soh ba dang im eh ne ia ki kynja ba sat kum ki sohmynten.

Haba suhkpoh kumne, kaba ngi lah ban leh ka long ban dih da ki kynja dawai ban pyllait kpoh. Hynrei dei ban sumar bha bad ban pynsyaid ia u nongpang. Dei ban ai ia u tang da ki jingbam jingdih kiba synlar. Lada bam kulmar sa ha kane ka por, ka lah ban kylla sha ka jingpang suhot bad leit shabar da ka snam. Ia ka jakhlia jong u nongpang dei ban da tep.

Kawei na ki jingpang kiba ma ka dei ka kholera. Kane ka jingpang ka long kaba iabit bad kaba kloï ban saphriang. Ka lah ban pyniap bun spah ngut ki briew ha kano kano ka shnong kaba ka don lada ymlah ban pynduh ne khang lad kloï kloï ia ka. Haba ka la kem kane ka jingpang ngi dei ban phah khot kloï kloï ia u doktor na ka bynta ka jingsumar.

Ia kane ka jingpang la pynlong da ki khñiang jingpang kiba rit eh. Kine ki khñiang jingpang ki ioh lad ban rung ha ka met u briew ha ki jingbam jingdih. Ki lah ban kha bad ban roi ha ka met jong u tang hapdeng khyndiat kynta. U briew u lah ban ioh kem ia ka jingpang tang hapdeng khyndiat kynta, lada slem eh ruh, hapdeng 2 bad 3 sngi. U nongpang u shu prie ne leit shabar kum ka umsait khaw.

Dei ban pynkyrpang shisyndon ia u nongpang bad ia ki tiar ki tar baroh ba la pyndonkam ma u. Ki nongsumar ki dei ban sumar bad leh husiar bha ia lade. Ia ki jakhlia baroh kiba mih na u nongpang dei ban shu tep ne thang. Kane ka

long ka jingpang kaba ma. Kumta lada ym ioh jingiarap kloi kloi, u nongpang u lah ban iap hapdeng khyndiat kynta ne khyndiat sngi.

Ban iada ia lade na kane ka jingpang, ngi dei ban sumar bha ia ka umdih bad ia ki jingbam. Katba lah dei ban da shet ia ka umdih. Ia ki jingbam ruh dei ban sumar bha na ki skaiñ. Haba ki skaiñ ki dem ha ka jakhlia jong u nongpang, ki khñiang jingpang ki dambit lang ha ki kjat jong ki, bad haba ki skaiñ ki dem halor ka jingbam, ki khñiang jingpang ki hap halor jong ka.

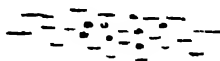
Dei ban pynkhuud bha ia ka ñing ka sem bad ia ka rud ka kiar baroh. Pynduh ia ki skaiñ da kaba kynshait aawai. Wat ai lad ba kin kha pylleng hangno hangno. Ym dei ban pynthylli ia ka nierbah ha ka por ba don kane ka jingpang namar ki khñiang jingpang ki lah ban im bad roi ha ka nierbah ka bym don jingbam ei ei. Ym dei ban bam kulmar ia ki soh kiba dang im.

LYNNONG 49.

KA JINGPANG KHIESHOSH RIH.

Ka jingpang khieshosh rih ka long ka jingpang kaba kham kynrei eh ha ki jaka ri shit. Ha kane ka ri jong ngi ka kham jur ha ki thaiñ ri Bhoi bad ri War kiba long ki jaka kiba shit eh ha ka ri.

Ki briew ki ioh ia kane ka jingpang da ka jingrung jong ki khñiang jingpang kiba rit haduh katta katta ha ka met. Dei ki kaiñ pyrjong kiba rah ia kine ki khñiang jingpang. Kumta ngin iapeit khyndiat shaphang kine ki kaiñ pyrjong. Ngi ju iohi ia ki kaiñ pyrjong ba ki dem ha ki kynroh biar bad ba ki wan ban dait ia ngi ha ka por mynmiet. Lada ngin peit bha ia ki ngin shem

ba kiba kham kynrei eh ki don ar jait, uwei u dei u Anopheles (anophelis) bad uwei pat u Culex (kuleks). Lah ban ithuh ia u Anopheles na ki thapniang kiba thoh dak. Haba u dem ha kynroh, ka khlieh jong u ka dem shapoh bad ka

met ka rah kham shalor. U Culex pat u don ki thapniang kiba long rong dpei. Haba dem ha kynroh ka met baroh kawei ka dem beit khlem da thiah pyrshing.

Ka kaiñ pyrjong kynthei ka kha pylleng ha k. jaka kiba long um. Na kine ki pylleng ki mih ki khñiang kiba rit kiba ngi khot ki larva (larba). Ki i kum ki wieh kiba rit bha. Ki ring mynsiem da ki artylli ki tyndong kiba mih na ka met jong ki. Hadien katto katne sngi ki kylla dur noh. Ka khlieh jong ki ka kham pyllun bad u mih u tdong uba rit. Ki i kum u koma, (,). Ki khih ksaiñ bha ha kane ka por. La ju khot ia ki ki pupa. Hadien katto katne sngi pat, ki mih ki khñiang kiba la san bha bad kiba la don ruh ki thapniang da kiba ki lah ban her.

Dei ki kaiñ pyrjong Anopheles kiba rah ia ka jingpang khieshoh rih. Kata ruh dei hi tang ki kaiñ pyrjong kynthei kiba dait ia ngi. Haba ki kaiñ pyrjong ki dait ia u briew uba pang khieshoh rih, ki kjit ia ka snam ryngkat bad ki khñiang jingpang. Ynda ki dait ia kiwei kiwei pat ki briew, ki khñiang jingpang ki ioh rung ha ka snam jong kita ki briew bad ki sa ioh pang khieshoh rih. Kine ki khñiang ki im bad ki nang roi ha ka snam. Haba u nongpang ula kem pang, u ioh ka jingshit kaba jur bad kem khriat artat bad teng teng ka syep ka mih jur. Nangta ka jingpang ka jem noh tang shisngi arsing bad ka sa trei pat hadien.

Ban iada ia lade na kane ka jingpang, ngi dei ban pynduh ia ki kain pyrjong. Ki kain pyrjong ki kha pylleng ha ki jaka kiba lang um. Dei ban pynduh katba lah ia kine ki jaka da kaba pyndap khyndew noh ia ki. Lada don ki jaka kiba lang um ki bym lah ban pyndap khyndew, dei ban shu synreit dawai. Lada synreit da ka umphniang sharak, ki khñiang khun kiba par ha sla um kin ym lah ban ring mynsiem bad kin iap noh.

Dei ban pynkhuid ia ki jaka kiba sañium baroh kiba ki pyrjong ki lah ban rieh tngen. Ka long kaba bha ban synreit ne kynshait dawai D. D. T. ia ki biar bad ka sad khnang ba kin ym lah ban dem ha ki. Haba ngi thiah dei ban ker da ka musari. Kiba ioh ia kane ka jingpang ki ju dih da ka dawai kaba kthang kaba ki khot ka kwinañ.

LYNNONG 50.

KA JINGPANG BAM PONG ne T. B.

Ka don kawei ka jait jingpang kaba shyrkhei katta katta kaba ki khot ka jingpang bam pong. Ha kine ki por ngi shu khot ia ka ka T. B. Kane ka jingpang ka don kylleng ka pyrthei. Ha ki por mynshuwa ka long ka jingpang kaba shitom eh ban pynkoit. Bun ki briew kiba ioh ia kane ka jingpang ki shu ring swai bad iap.

Kane ka long ka jait jingpang kaba la kit da ka lyer kaba jakhlia. La pynlong ia ka da ki khñiang jingpang kiba rit eh kiba ioh rung hapoh ki tor, ki jalyngkhiang, ki snier, ki khyllai bad ki shyieng. Haba u briew uba ioh ia kane ka jingpang u biah ne kyrkhah, ki khñiang jingpang ki mih lang bad ynda ka umbiah ne kyrkhah ka la tyrkhong, ia ki khñiang jingpang la kit pat da ka lyer kylleng sawdong. Ki briew kiba ring mynsiem ia ka lyer kaba don kine ki khñiang jingpang ki ioh kem ia kane ka jingpang.

Kane ka jingpang ka long kaba iabit katta katta. Kumta haba ngi iashong iasah ne iabam iadih ryngkat bad u nongpang ngi lah ban ioh kem ia ka. Wat lada u nongpang u jyrhoh ruh ka long kaba n, nsaw namar ki khñiang jingpang ki lah ban mih lang.

U nongpang bunsien u ring swai baroh kawei ka met. U i tlot bad um don tor ban trei ban ktah ne wat ban iaid ban ieng. Ki khñiang jingpang ki bam ia ki dkhot met jong u haduh ba un da iap syndon. Ka long kaba eh katta katta ha ki por nyngkong ban ioh ki dawai kiba lah ban pynkoit ia u nongpang khamtam lei lei haba ka jingpang ka la jur. Nalor kata ki dawai kiba lah ban ioh ha kata ka por ki long kiba rem shibun eh. Hynrei mynta ki doktor kiba stad ki la lah ban pynmih ki dawai kiba lah ban pynkoit da kaba kham suk ia u nongpang bad ha ka dor ruh kaba tad. Kane ka jingpang kam da long shuh kaba duh jingkyrmen ha ki por

mynta. Ki don ki hospital kylleng ka ri ban
sumar ia ki briew kiba pang.

Dei ban sumar bha ia u nongpang da kaba
pynthiah kyrpang ia u. Ia ki tiar ki tar kita u
pyndonkam dei ban buh la ka jong. Ia ka umbiah
ne kyrkhah bad ia kano kano ka jakhlia kaba mih
na u dei ban tep ne thang. Ym bit ban iajan
bad u nongpang. Katba lah dei ban don da ki
nongsumar kiba kyrpang na ka bynta jong u.

Kh nang ban iada ia lade, ngi donkam ruh
ban pynkh laiñ bha ia la ka met Ki dkhoh met
baroh ki dei ban long kiba shait ba eh kh nang
ba ka met ka lah ban ialeh pyrshah ia ki khñiang
jingpang kiba lah ban ioh rung ha ka met.
Katba lah ngi dei ban ring mynsiem ia ka lyer
kaba khuid bad ban bam ruh tang da ki jingbam
kiba khuid.

— — — — —

CHECKED

61A ... 100 ... 578 ...
...

MEGHALAYA STATE CENTRAL

LIBRARY ST. 100 ...

...

...